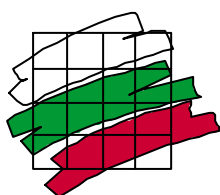

СЕРИЯ КОНЮНКТУРНИ ОБЗОРИ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2000 ГОДИНА (полугодишен доклад)

**АГЕНЦИЯ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ
АНАЛИЗИ И ПРОГНОЗИ**

ул. „Аксаков“ 31, София 1000, България

© *Агенция за икономически анализи и прогнози 2000*

1000 София, ул. "Аксаков" №31

тел.: 980 04 84, 980 24 74

факс: 981 33 58, 980 93 22

e-mail: aecd@ttm.bg

Всички права запазени.

Никакви части от тази публикация не могат да бъдат репродуцирани, съхранявани (запометявани) или разпространявани чрез електронни системи, фотокопиране или чрез други способи без предварителното изрично писмено съгласие на Агенцията за икономически анализи и прогнози.

ISSN 0861-6345

Позоваването на публикацията на АИАП "МЕСЕЧЕН КОНЮНКТУРЕН ОБЗОР" при препечатване на информация е задължително.

В обзора „Икономиката на България през 2000 г.“ е представено развитието на страната от началото на годината, като анализът се основава на наличната информация до края на септември. Направен е кратък обзор на основните процеси, които протичат в световната икономика – небивал подем, растящи цени на суровините и особено на суровия петрол, обезценяване на еврото, и се проследява влиянието на тези фактори върху икономиката на България и начина, по който икономическите агенти и правителството реагират на тяхното въздействие.

Освен международната конюнктура върху икономиката на България влияят и вътрешните процеси на реструктуриране и реформи. След като до края на 1999 г. бяха приватизирани над 70%, а до средата на 2000 г. 80% от активите, предназначени за приватизация¹, може да се твърди, че основната задача на прехода към пазарна икономика е изпълнена. Въздействие върху икономиката оказват и промените в сферата на социалното осигуряване – промяната в пенсионната система и в системата на финансиране на здравните услуги. В резултат на реформите процесът на реструктуриране се активизира във висока степен и представеният обзор прави опит да разграничи положителните от отрицателните икономически последиствия на реформите върху обществото.

В обзора се представят някои от важните промени

¹ Не са включени държавните активи в инфраструктурата и енергетиката.

в икономическата политика. И през 2000 г. тя се основава на принципите на неутралност по отношение на мотивацията и интереса в предприемаческата дейност, на последователност и обвързаност в предприеманите мерки, като основна задача беше намаляване на административните пречки пред развитието на свободната инициатива. Фискалната политика носи отговорността за поддържане на макроикономическата стабилност. Тя следва линията на строг контрол върху разходите и дефицита на държавния бюджет при постепенно намаляване на данъчните ставки. През юли беше намалено равнището на задължителните минимални резерви на банките в БНБ, което съдейства за увеличаване на разполагаемия финансов ресурс. На фона на повишаващите се лихви на международните пазари лихвите в България останаха стабилни и леко се понижиха.

В заключението на обзора се обобщават основните характеристики на икономиката на България през 2000 г. с оценка за развитието ѝ до края на годината.

□

СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА ПРЕЗ 2000 Г. - КРАТЪК ОБЗОР НА ОСНОВНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ

През 2000 г. световната икономика се развива под влиянието на три основни фактора: бързо възстановяване на регионите, най-засегнати от финансовата криза през 1997–1999 г. и всеобщ подем, повишаване на цените на основните суровини и горивата и обезценяване на еврото спрямо американския долар.

През последните три години промените в развитието на световната икономика бяха бързи, разнопосочни и с голяма амплитуда. След силно изстиване през 1998г. и първата половина на 1999 г. темповете на растеж се ускоряват през 2000 г. дотолкова, че представляват най-високите за последните петнадесет години и обхващат всички региони. Страните от Източна Азия, трусовете в които предизвикаха финансовата криза през 1997-1998г., възстановяват производството си с годишен темп от близо 7%. Развитите страни, които успяха да запазят положителни темпове на растеж през последните три години и с това предотвратиха вероятността финансовата криза да прерасне във всеобща рецесия, също ускориха темповете си на развитие. Икономиката на САЩ се развиваше с близо 4% през 1998 и 1999 г., а очакваният темп на растеж за 2000 г. е 5.2%. В Европейския съюз (ЕС) – най-големия търговски партньор на България, темповете на растеж през 2000 г. се ускоряват на 3.7%.

В страните от Централна и Източна Европа икономическата активност е висока, движе-

на от растящо външно търсене, особено от страна на ЕС. От началото на годината темпът на растеж е висок в Полша (6%), Унгария (6.2%), Словения (6.3%), Естония (7.5%) и Латвия (5.3%). В Чехия темповете на растеж са умерени (3.1%), а в останалите страни от региона са ниски – Румъния (1.5%), Литва (2.0%) и Словакия (1.9%)². Руската икономика се възстановява бързо след кризисната 1998г. и темпът на растеж беше 3.2% през 1999 г., а за първото полугодие на 2000 г. е 7.2%³.

Рязкото повишаване на търсенето в световен мащаб се отрази върху цените на основните суровини и най-вече на горивата. Цената на суровия петрол се повишава непрекъснато от началото на 1999 г. досега. Резултатът от опитите на развитите страни да влияят върху динамиката на цената на петрола се прояви след септември 2000 г. – цената започна да се колебае в границите на 30 – 35 щ. д. за барел.

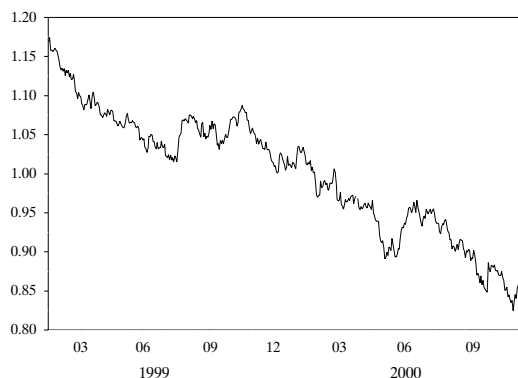

Растящата цена на петрола означава преразпределение на доходи в полза на страните–нетни производителки и в ущърб на страните–нетни потребителки на нефт. Този процес сигурно ще постави ограничения пред темповете на растеж на набиращите скорост развиващи се икономики, които са много по-зависими от вноса на горива, отколко-

² Данните са от списание „Business Central Europe“, октомври 2000, като периодът на отчитане е с натрупване от началото на годината: Полша (първо полугодие), Унгария (първо полугодие), Словения (първо тримесечие), Естония (второ тримесечие, средна за периода), Латвия (първо тримесечие), Чехия (първо полугодие), Румъния (първо тримесечие), Литва (първо полугодие), Словакия (второ тримесечие, средна за периода).

³ Данните са от списание „Business Central Europe“, октомври 2000.

Курс USD/EURO

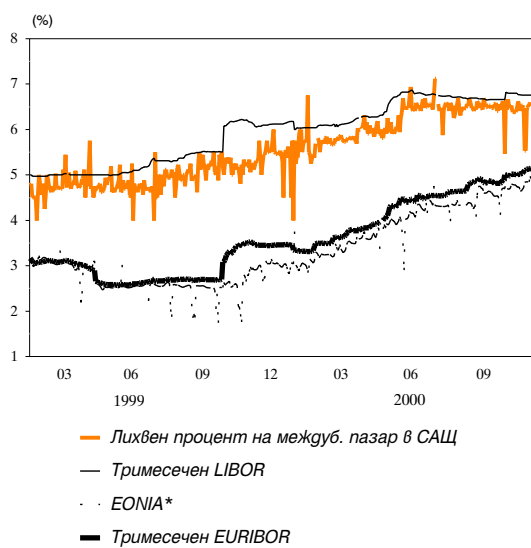
Източник: Bloomberg

то развитите страни. Вероятно това ще доведе до охлаждане на световната икономика през 2001 г.

През 2000 г. продължи и тенденцията за отслабване на еврото спрямо щатския долар, която се очерта от самото въвеждане на еврото като единна валута за безкасовите разплащания в страните от еврозоната. За периода януари 1999 г. – септември 2000 г. еврото е загубило спрямо долара повече от 25% от стойността си, като през 2000 г. обезценката е с над 12%.

Фактор, който допринася съществено за слабостта на еврото е изпреварващият темп на развитие на американската икономика спрямо темпа на растеж на ЕС, както и подобрите средносрочни и дългосрочни перспективи пред американската икономика, свързани с развитието на новите технологии. Тези перспективи привличат все повече инвеститори в САЩ, особено инвеститори от Европа. Повишаващите се цени на суровия петрол и други основни суровини (метали, химикали), чиято търговия се реализира най-вече в долари, също води до повишено търсене на американската валута. Има различни обяснения за това защо еврото отслабва спрямо американския долар, но неговата обезценка допринесе за ускоряване на растежа в страните от ЕС. От друга страна, отслабващото евро и растящите цени на основни суровини и горива създават инфлационен потенциал в страните от еврозоната, който към септември т.г. се реализира като годишна инфлация от 2.8% или с 0.8 процентни пункта над целта от 2%, в рамките на които

Краткосрочни лихвени проценти

* Среден претеглен лихвен процент по еднодневните междубанкови депозити в еврозоната.

Източник: Bloomberg, Reuters

Европейската централна банка трябва да удържа инфлацията. В САЩ инфлацията на годишна основа достигна 3.5%. По тази причина ЕЦБ, както и Федералният резерв повишиха на няколко пъти лихвите по операциите си⁴.

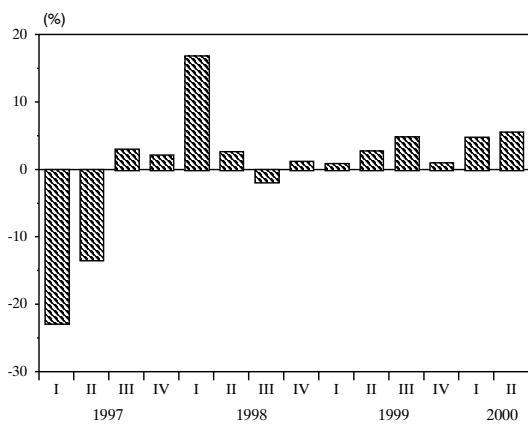
Тенденциите в развитието на световната икономика пряко влияят на икономическото развитие в България. През изминалите три години икономиката устоя на неблагоприятните ефекти на международната конюнктура, като генерира положителни темпове на растеж от 3.5% през 1998 г. и 2.4% през 1999 г. Тя реагира бързо на подобряващата се международна конюнктура от средата на 1999 г. и износът на страната се увеличава с двуцифрени темпове в реално изражение през 2000 г. Отслабващото евро допълнително стимулира износа, но в същото време, заедно с растящите цени на суровини и горива, увеличава разходите на фирмите. □

⁴ По данни на сп. Economist, ноември 4-10, 2000 г. инфлацията в САЩ през септември на годишна база е 3.5%.

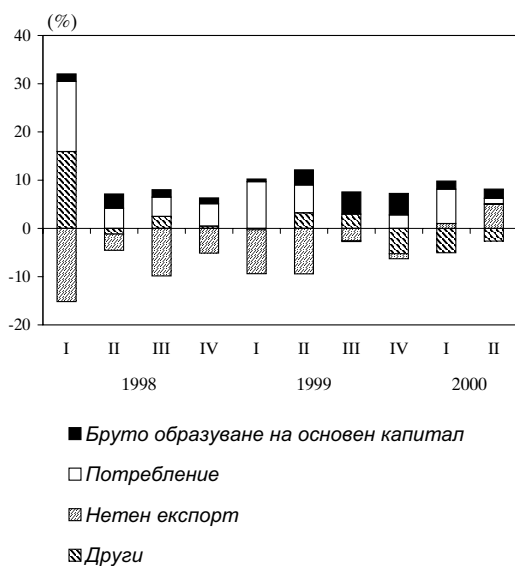
УСКОРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ ПРЕЗ 2000 Г.

Темпове на икономически растеж

Източник: НСИ, АИАП

Принос на елементите на крайното използване в реалния растеж на БВП

Източник: НСИ

Динамика на БВП

Потенциалът за растеж на икономиката на България се изгражда постепенно с успешното провеждане на структурните реформи, развитието на частния сектор и високия темп на растеж на инвестициите в основни активи. Още през 1998 г. икономиката регистрира растеж от 3.5%, през 1999 г. растежът беше 2.4%, като и през двете години международната конюнктура беше изключително неблагоприятна за страната. През първата половина на 2000 г. темпът на икономически растеж е 5.2% – най-високият от 1990 г. досега.

С най-голям принос в растежа през първото полугодие на 2000 г. е нетният износ на стоки и услуги – за първи път през последните три години, следван от вътрешното търсене – потребление и инвестиции. Очевидно е, че българските производители успешно използват благоприятната конюнктура в световната икономика за разширяване на обема на производство. Отрицателен принос в растежа има изменението на запасите (техният принос се съдържа в реда „Други“ на графиката).

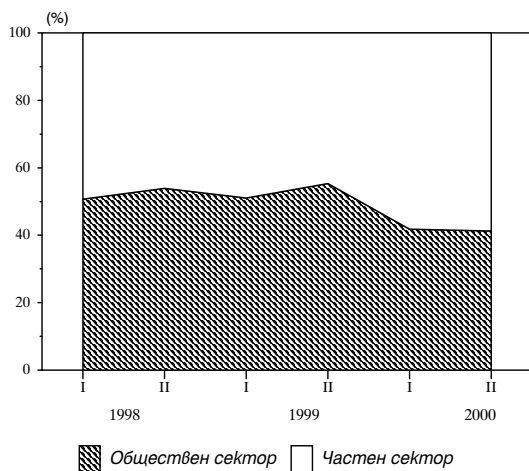
Таблица 1. Темп на изменение на физическия обем на БВП по елементи на разходите

(спрямо съответния период на предходната година, %)

	Първо тримесечие 2000	Второ тримесечие 2000	Първо полугодие 2000
Крайно потребление	5.9	1.5	4.8
Бруто образуване на основен капитал	18.0	12.1	14.2
Износ на стоки и услуги	27.2	25.9	26.5
Внос на стоки и услуги	20.4	11.9	15.8
БВП	4.8	5.7	5.2

Източник: НСИ

Дял в придобиване на дълготрайни материални активи

Източник: НСИ, АИАП

Инвестициите в основни активи имат важно значение за създаването на потенциал в българската икономика за устойчиво дългосрочно развитие, доколкото чрез тях се въвеждат нови технологии и нови продукти. Вече трета година инвестициите в основни активи регистрират особено високи темпове на реален растеж и повишават дела си в БВП. През първата половина на 2000 г. се увеличава дялът на инвестициите на частния сектор. По данни от анкетите на НСИ за инвестиционната активност в промишлеността две трети от инвестициите се насочват за подобряване на продуктовата структура и технологиите на производство, докато една трета се насочват за възстановяване на съществуващото оборудване или увеличаване на капацитета му.

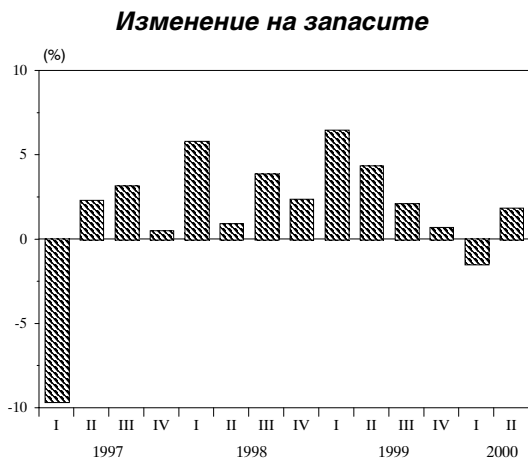
Таблица 2. Реални темпове на растеж на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи в частния и в държавния сектор

(спрямо съответния период на предходната година, %)

	1999	Първо тримесечие 2000 г.	Второ тримесечие 2000 г.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи – общо за страната	16.6	19.5	17.4
В т.ч.: Обществен сектор	22.7	-2.2	-11.5
Частен сектор	10.2	42.0	53.2
Разходи за придобиване на машини	9.0	4.4	20.0
В т.ч.: Обществен сектор	15.9	-24.4	-10.0
Частен сектор	2.9	34.6	59.6

Източник: НСИ

Инвестициите на обществения сектор са насочени основно към строително-монтажни работи, свързани с поддържането и изграждането на инфраструктурни обекти преди всичко в транспорта, докато в частния сектор доминират инвестициите в машини и оборудване.

Източник: НСИ, АИАП

Освен инвестиции в основни активи в националните сметки се отчита и изменението на запасите. От средата на 1998г. до средата на 1999 г. запасите се увеличиха вследствие затруднения в реализацията поради влошаване на международната конюнктура. Подобен модел на развитие се наблюдава и в предишни периоди – през 1992-1993 г. например, след което през 1994 г. с нарастването на износа запасите спаднаха. Същият процес на намаление на запасите с подобряването на възможностите за износ и увеличението на износа се реализира от средата на 1999 г. Може да се допусне, че величината на запасите се приближава към оптимално ниво. По тази причина през първото полугодие на 2000 г. приносът на изменението на запасите в растежа е отрицателен.

През 2000 г. частният сектор продължава своето бурно развитие и бележи реален растеж от 16.1% за първото полугодие, докато държавният сектор регистрира отрицателни темпове на растеж.

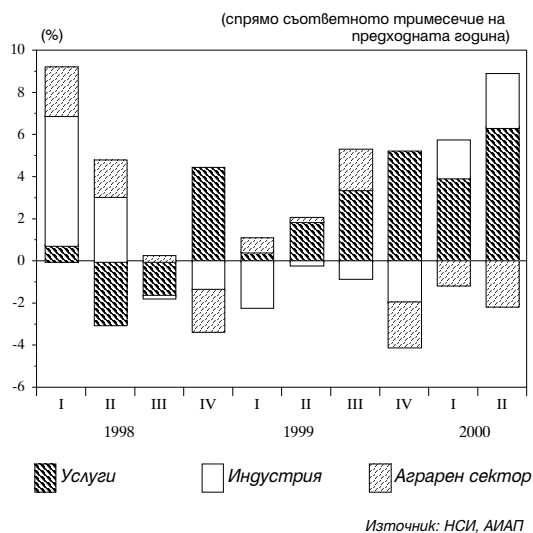
Таблица 3. Дял на брутната добавена стойност (текущи цени), създадена в частния сектор

	Първо полугодие 1999 г.	Първо полугодие 2000 г.
Селско и горско стопанство	96.6	97.1
Индустрия	50.2	65.5
Услуги	59.8	60.3
Общо	61.2	65.7

Източник: НСИ

Добавената стойност на държавния сектор е спаднала с 9.8%, но в отраслите, където има ясно изразена монополна позиция, като производство и разпределение на електро- и

Принос на отделните отрасли в растежа на brutната добавена стойност

топлоенергия, съобщения, бележи положителни темпове на растеж.

Принос в растежа по отрасли имат индустрията и услугите, а селското стопанство отбелязва спад от 12.9%. Селското стопанство заема сравнително висок дял в БВП на България – между 10-12% и спадът му се отразява отрицателно на общия темп на растеж. Този спад се дължи както на частния сектор (12.5%), така и на държавния (24.2%). Основен фактор за влошаване на резултатите в селското стопанство за първото полугодие е намалението на износа на селскостопански продукти и на продукти на хранително-вкусовата промишленост, главно за Русия и Украйна. Износът на селскостопански продукти спада с 21.4% за първите седем месеца на годината. При неблагоприятното развитие на външното търсене една част от произведената продукция е насочена към вътрешния пазар. За периода януари– септември 2000 г. продажбите на хранителни стоки в търговията на дребно нараснаха с 3.7% спрямо съответния период на предходната година, но това не е в състояние да компенсира загубата от износ.

Секторът на услугите е с дял в БВП от 50% и е най-динамичният отрасъл през последните три години. С високи реални темпове се развиват отраслите съобщения (40.4%), търговия (15.7%), следвани от финансовите услуги (14.2%) и транспорта (13.8%)⁵.

⁵ В скоби са дадени темповете на реален растеж на отраслите за първите шест месеца на 2000 г. спрямо съответния период на предходната година.

Туризмът се развива също с високи темпове и дава съществен принос за подобряване на текущата сметка на платежния баланс. През първите седем месеца на 2000 г. България бе предпочетена като място за туризъм от 1 657 000 чужди посетители.

Развитие на промишлеността

Промислеността, която беше най-тежко засегната от промените след 1990 г., от началото на 2000 г. за две поредни тримесечия има високи темпове на растеж. За периода януари-август 2000 г. промишлените продажби нараснаха в реално изражение с 4.5% спрямо същия период на предходната година, като само продажбите от износ се повишиха с 30% в реално изражение.

Таблица 4. Реални темпове на изменение на промишлените продажби

(спрямо съответния период на предходната година, %)

	Януари – август 1999 г.	Януари – август 2000 г.
Приходи от продажби на промишлеността	-13.0	+4.5
В т.ч. приходи от продажби за износ	-21.4	+30.1

Източник: НСИ, Текуща стопанска конюнктура

Особено високи темпове на растеж бележат три отрасли с висока концентрация на мощностите, изградени още преди 1990 г., за които конюнктурата се подобри много през текущата година, а именно: черна металургия (27.7%), цветна металургия (34.9%) и производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво (28.7%)⁶. Общият принос

⁶ В скоби са посочени реалните темпове на растеж на промишлените продажби за периода януари-август 2000 г. спрямо същия период на предходната година.

на тези три отрасли в растежа на промишлените продажби е 5.3%.

Оценка за структурните промени в промишлеността може да се направи на база на поведението на отрасли, които развиват мощностите си през последните години или имат висок дял на добавената стойност в брунтната продукция. През 2000 г. продължава успешното развитие на отрасли, които могат да се включат в тази група, а именно: полиграфическа дейност и тиражиране на звуко-, видео- и компютърни записи (46.2%), производство на радио-, телевизионна и далекосъобщителна техника (51.0%), производство на канцеларски машини и компютърна техника (38.5%)⁷. Делът на тези отрасли в промишлената продукция е нисък и независимо от високите им темпове на растеж приносът в растежа на промишлените продажби е едва 1%.

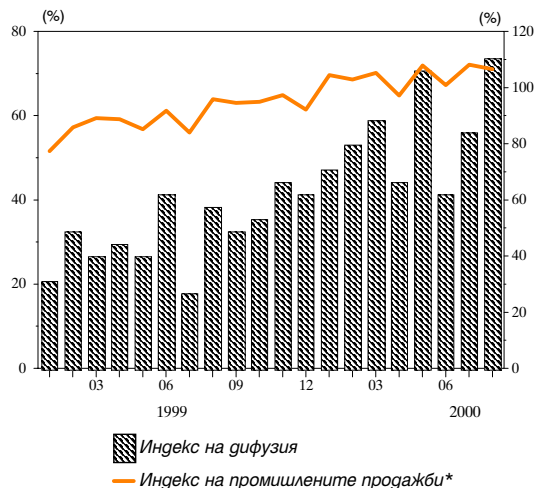
При това развитие на структурата на промишлеността през първите осем месеца на годината най-голям принос от 4.7% в растежа на продажбите имат отраслите с дял на добавената стойност под средния за промишлеността, докато отраслите с дял на добавената стойност над средния за промишлеността имат отрицателен принос в растежа на продажбите от 0.2%.

Въпреки че растежът на промишлените продажби се дължи предимно на три отрасли, индексът на дифузия, който отчита какъв е процентът на отраслите с растеж в общия

---

⁷ В скоби са посочени реалните темпове на растеж на промишлените продажби за периода януари-август 2000 г. спрямо същия период на предходната година.

Индекс на дифузия и индекс на промишлени продажби

* спрямо съответният месец на предходната година

Източник: НСИ

брой отрасли, се е повишил двойно в сравнение с 1999 г., т. е. базата на растежа се разширява, като обхваща все повече отрасли на промишлеността.

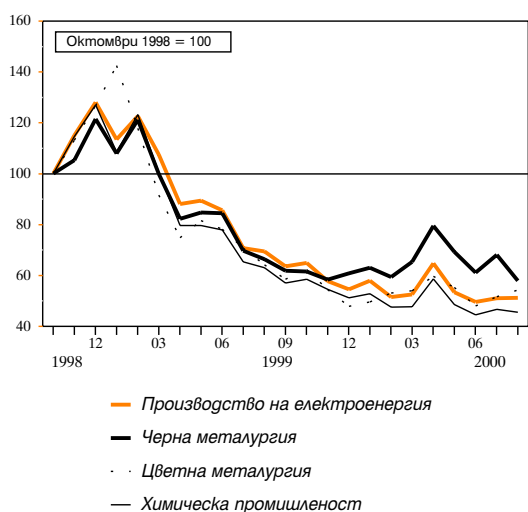
Това разширяване на базата на растежа в промишлеността не е свързано с ефект на издърпване от страна на първите три с най-голям принос в растежа, тъй като те се характеризират с ниска степен на преработка и са слабо обвързани с други местни производства⁸. Фактор за разширяване на базата е развитието на предприемачеството под влияние на благоприятните вътрешни и външни условия.

През 2000 г. действащ фактор са и растящите цени на основни суровини и на горивата, които влияят в посока към компресиране на добавената стойност в промишлеността и намаляване конкурентноспособността на фирмите. Най-засегнати би трябвало да бъдат фирмите в металургията, електропроизводството, химическата промишленост. Ако приемем индекса на международната цена на суровия нефт (Брент) като индикатор за повишаващите се разходи⁹, то съотношението между индекса на цената на производител на съответния отрасъл и индекса на цената на нефта би илюстрирало възможността на фирмите от даден отрасъл да прехвърлят тези по-високи разходи върху потребителите, без да загубят пазарните си позиции.

⁸ Тези отрасли се характеризират с висока импортост.

⁹ Това допускане е много силно, тъй като делът на разходите на горива, които зависят от цената на нефта, не е един и същ за избраните отрасли. По тази причина анализът се основава не на равнището на относителните цени, а на динамиката им.

Относителна цена на производител към международна цена на суров нефт Брент

Източник: НСИ, АИАП, Световна банка

Според представената графика може да се приеме, че в сравнение с другите отрасли металургията включва с най-голям успех растящите разходи в цената на крайния продукт, докато относителната цена на производител за производството на електроенергия и в химическата промишленост постепенно намалява.

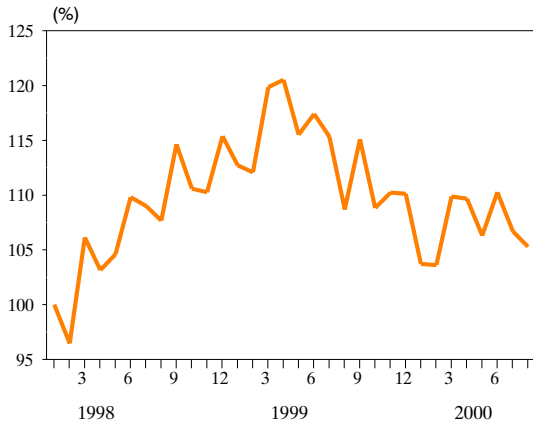
Ако дадена фирма не е в състояние да прехвърли по-високите разходи за производство върху потребителите, без да загуби пазарни позиции, за да не изпадне в състояние на неликвидност и неплатежоспособност, тя трябва да предприеме мерки за реструктуриране на основните елементи в цената – да намали разходите за труд, да намали печалбата, или и двете. Трудно е да се оцени как реагират фирмите на повишените разходи на суровини и енергия, но като ориентир може да се използва отношението между нарастването на средната работна заплата и индекса на цените на производител.

Очевидно е, че от средата на 1999 г. се оформя тенденция на значително относително намаляване на разходите на труд в цената на производител. След като фирмите не са в състояние да прехвърлят по-високите разходи за суровини и енергия върху потребителите, то това налага свиване на разходите за труд.

Отраслите, които са най-много засегнати от високите цени на горивата и основните суровини, имат и най-значителна промяна в разходите на труд – металургия и производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво. От друга страна, реструк-

Отношение между динамиката на номиналната средна работна заплата в промишлеността и общия индекс на цени на производител

Източник: НСИ, АИАП

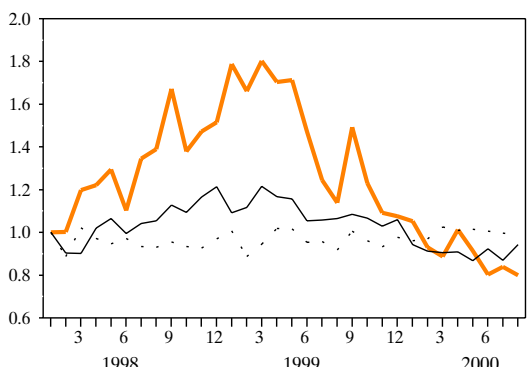
турирането вътре във фирмите от тези отрасли, които бяха приватизирани през втората половина на 1999 г., също оказва влияние върху промените в съотношението между индекса на работната заплата и индекса на цените на производител за съответните отрасли.

Химията, като засегнат от повишението на международните цени отрасъл, не се характеризира с добра адаптивност към промяната в конюнктурата. В този отрасъл, особено от началото на 2000 г., т. нар. продуктова работна заплата намалява незначително, което, заедно с невъзможността на сектора да прехвърля в цената по-високите разходи, означава, че този отрасъл не е в състояние да поддържа високо равнище на конкурентноспособност. Продажбите на химията са се увеличили едва с 1.3% за периода януари-август 2000 г. спрямо съответния период на предходната година.

Отрасли, които имат най-голям спад на промишлените продажби показват и различна динамика на съотношението между индекс на средната работна заплата и индекс на цени на производител. Особено изразена е тенденцията на относително нарастване на разходите на труд на единица продукция за производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия. Спадът на износа на продукти на хранително-вкусовата промишленост също е силно изразен за анализирания период. Очевидно този отрасъл, независимо че в него доминира частният сектор, губи конкурентноспособност.

Разходите на труд се намаляват чрез съкря-

Отношение между динамиката на номиналната средна работна заплата и индекса на цени на производител по отрасли

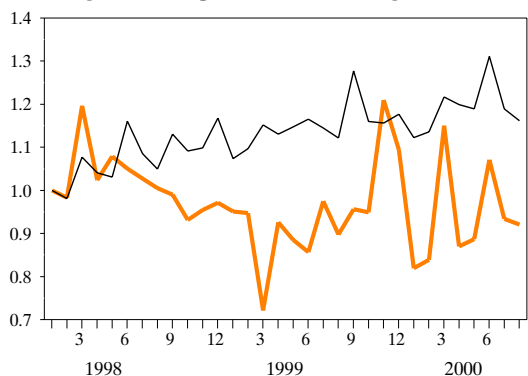

— Произв. на кокс, рафинирани нефтопр. и ядрено гориво*
 — Металургия*
 ··· Произв. на химикали, хим. продукти, синт. и изкуств. влакна

* Това са отрасли с най-голям растеж на промишлените продажби за периода януари – август 2000 г.

Източник: НСИ, АИАП

Отношение между динамиката на номиналната средна работна заплата и индекса на цени на производител по отрасли

— Добив, обогат. и брикет. на въглища, добив на нефт и др.*
 — Произв. на хран. продукти, напитки и тютюневи изделия*

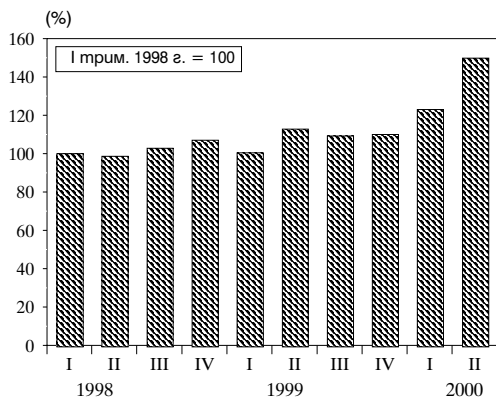
* Това са отрасли с най-голям спад на промишлените продажби за периода януари – август 2000 г.

Източник: НСИ, АИАП

щаване на заетите и значително повишаване на производителността на труда. Този процес е в ход от 1998г. и интензивността му е висока най-вече в приватизираните фирми. Производителността на труда се е увеличила най-много в преработващата промишленост, която е подложена на най-силен натиск на конкуренцията и където през последните три години се осъществи приватизация. В отраслите добивна промишленост и производство и разпределение на електроенергия, газ и вода не се наблюдава увеличение на производителността на труда, но там и натискът е много слаб поради монополното положение на производителите. Дерегулирането на монополните пазари и разширяването на конкуренцията в икономиката би се превърнало в съществен фактор за обновяване на технологиите и повишаване на производителността на труда, а следователно и за ускоряване на растежа.

В заключение, положителните темпове на растеж на БВП отразяват както подобрената външна среда, така и постъпателния процес на възстановяване на българската икономика на базата на провежданата икономическа политика и успешното изпълнение на програмите за реструктуриране. Мотор на растежа продължава да бъде секторът на услугите, но от тази година развитието на промишлеността започна бързо да набира скорост. Тъй като положителните темпове на растеж на промишлеността са факт само за две тримесечия, то още е рано да се направи заключение, че този важен отрасъл излиза от рецесията. Това заключение обаче

Брутна добавена стойност на един зает в преработващата промишленост по цени от 1996 г.

Източник: НСИ, АИАП

може да се направи въз основата на извода, че все повече фирми от отрасъла проявяват необходимата гъвкавост и адаптивност, за да се възползват от положителните шокове и да реагират адекватно на отрицателните шокове.

Външна търговия и платежен баланс¹⁰

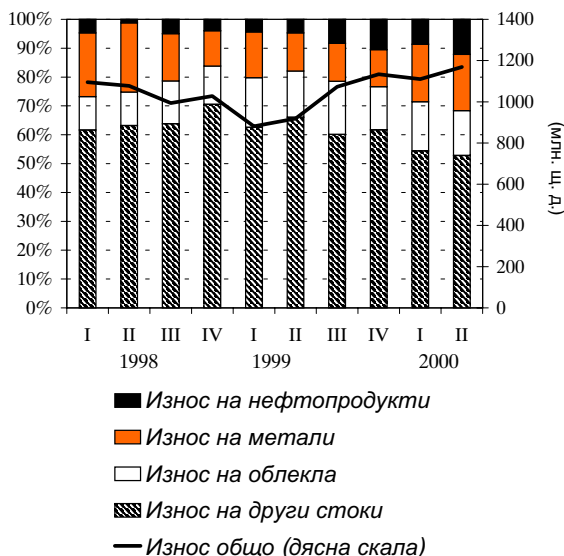
Износът в доларово изражение нараства значително през периода януари – август 2000 г. в сравнение със същия период на 1999 г. Базата за сравнение е ниска – поради кризата в Косово износът през този период беше много слаб, но последвалото увеличаване на физическия обем и повишаването на международните цени на основни суровини и горива, които заемат важен дял в експортната листа на страната, са фактори, които обясняват изключително високите темпове на растеж на стойността на износа. За първите осем месеца на годината общият износ е нараснал с 22.6% спрямо съответния период на миналата година като с най-голям дял са текстилът, кожените материали, обувките и други потребителски стоки (23.9%), неблагородните метали и изделия от тях (20.9%) и нефтопродуктите (13.6%)¹¹.

Групата на металите е силно чувствителна към международната конюнктура на търсене и цени. Поради свиване на външното търсене и срив в цените за периода 1998–1999 г.

¹⁰ Анализът е на база „Платежен баланс на България“, 24 октомври 2000 г., в млн. щ. долари.

¹¹ В скоби е даден дялът на съответните стокови групи в общия износ.

Износ по избрани групи стоки

Източник: БНБ

спадът на износа на метали е от 35.5% спрямо 1997 г. Растежът на износа на тази група за периода януари-август 2000 г. е с 50.1%. В него се отчита както ефектът на увеличените физически обеми, така и ефектът на повишените цени на металите¹².

Влошената конюнктура през периода 1998-1999 г. причини спад на износа на химически продукти с 43% за периода. За първите осем месеца на 2000 г. увеличението на износа на тази група е с 25.0%, като в това число износът на торове нараства със 105.1%. Принос има нарастването на физическия обем на износа, но най-вече бързото увеличение на цените¹³.

По аналогичен начин се развива динамиката на износа на петролни продукти, който през 1998 г. спадна с 28.6%, през 1999 г. се повиши с 22.9%, докато за първите осем месеца на 2000 г. бележи небивал растеж със 144.0% най-вече под влияние на изменението на цените.

Текстилът, кожените материали, обувките и други потребителски стоки се оформят като стокова група с постоянно нарастващ дял в износа на България. Производството на този тип стоки е трудоемко и конкурентноспособно поради ниските разходи за труд в страната. Увеличението на износа през

¹² За периода януари-август отрасъл металургия има реален растеж на продажбите от 30.7%, а реалният растеж на продажбите за износ е 59.4% (предварителни данни на НСИ).

¹³ За периода януари-август отрасъл производство на химикали, химически продукти, синтетични и изкуствени влакна има реален растеж на продажбите от 1.3%, а реалният растеж на продажбите за износ е 14.4% (предварителни данни на НСИ).

1998 г. и 1999 г. е съответно със 7.8 и 11.6%, а за първите осем месеца на 2000 г. е със 17.9%. Тези високи темпове на растеж се дължат на нарастване на физическия обем на износа.

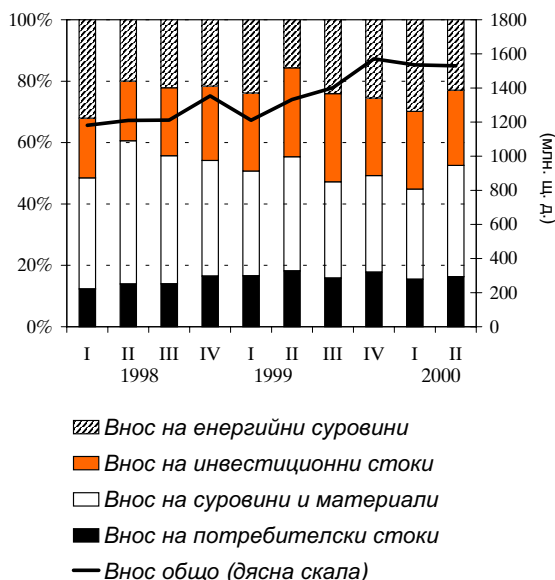
След 1998 г. поради рязкото свиване на вноса на Русия (спаг с 30% през 1999 г.) износа на хранителни продукти на България към този регион непрекъснато спада. Общото намаление на износа за периода 1998-1999 г. е с 9.2%, а за осемте месеца на 2000 г. спагът е с 19.9% при общо намаление на износа ни за Русия с 43%.

Общият внос за осемте месеца на 2000 г. нараства с 19.2%. Основни пера във вносната структура са суровините и материалите с дял от 33.5%, енергийните ресурси с 25.6% и инвестиционните стоки с 25.4%. Високите темпове на растеж на брутните инвестиции в основен капитал причиняват бързо нарастване на вноса на инвестиционни стоки, като при инвестициите в машини съотношението местно производство/внос е 1:1.

Влияние върху динамиката на вноса, особено на суровини и на енергийни ресурси, оказват растящите международни цени. По данни на БНБ спагът във физическия обем на вноса на суров петрол за периода януари-август 2000 г. е със 17.5% в сравнение със същия период на предходната година, но стойностният обем на вноса се е повишил под влияние на цените с 19.2%.

БНБ публикува оценки за влиянието на високите цени на суровия петрол и обезценката на еврото върху текущата сметка на платежния баланс. За периода януари – август

Внос по избрани групи стоки

Източник: БНБ

2000 г. ефектът от цените на петрола е в посока на влошаване на текущата сметка със 150 млн. щ. д., а влиянието на обезценката на еврото е в посока на подобрение на текущата сметка с 91.2 млн. щ. д. По данни на НСИ за brutния вътрешен продукт през първото полугодие на 2000 г. условията на търговия не са се променили спрямо съответния период на предходната година – индексът на цените на износа на стоки и услуги е 114.2, а на вноса – съответно 114.3%.

В резултат от действието на всички негативни и позитивни фактори салдото по търговския баланс за периода януари-август е минус 727.3 млн. щ. д. и е с 45.7 млн. щ. д. по-лошо от салдото за същия период на предходната година. Дефицитът по текущата сметка за анализирания период е 361.3 млн. щ. д. и се подобрява със 72.5 млн. щ. д. спрямо съответния период на предходната година.

Финансирането на дефицита по текущата сметка се е осъществило чрез положителен баланс на капиталовата и финансовата сметка от 143.8 млн. щ. д., за което принос има притокът на преки чуждестранни инвестиции на стойност 366.4 млн. щ. д., официалното кредитиране в подкрепа на платежния баланс от 130.9 млн. щ. д. и намаление на резервите на БНБ с 47.3 млн. щ. д. Интересно е да се сравнят източниците на финансиране на текущата сметка през 2000 г. с тези за 1999 г. Основната разлика е в динамиката на валутните депозити на търговските банки. През 1999 г. валутните депозити на търговските банки в чужбина намаляха с 55.3 млн. щ. д., докато за същия период на 2000 г. те се уве-

личиха с 548.9 млн. щ. д. През първата половина на 1999 г. влошаването на текущата сметка под влияние на кризата в Косово причини намаление на валутните депозити на търговските банки в чужбина със 116.2 млн. щ. д., докато подобно състояние на текущата сметка през 2000 г. води до увеличение на валутните депозити на търговските банки с 548.9 млн. щ. д.¹⁴. Следователно икономическата система има ликвидност и е в състояние да поддържа подобен размер на дефицита по текущата сметка.

На основата на развитието на платежния баланс през осемте месеца на 2000 г. и очакванията за стабилизиране на еврото и на цените на суровия петрол в близко бъдеще може да се направи изводът, че не се очертават съществени проблеми с устойчивостта на платежния баланс в средносрочен план. Износът расте, движен както от традиционни стоки като метали и химически продукти, така и от нови продукти, предимно в трудоемките отрасли (облекла, мебели). В по-общ план тезата за устойчивостта на платежния баланс се подкрепя и от общата макроикономическа картина в страната, от очакванията за устойчиви темпове на растеж, за нарастващ приток на преки чуждестранни инвестиции, както и от стабилността на банковата система. □

---

¹⁴ Поведението на търговските банки се анализира по-подробно в раздел „Финансов сектор“.

ПУБЛИЧНИ ФИНАНСИ

През първата половина на 2000 г. фискалната политика беше по-рестриктивна в сравнение със същия период на предходната година, като първичният излишък на консолидирания бюджет беше на равнище 9.5% към БВП, а касовият излишък съответно 4.65%.

Таблица 5. Салда на консолидирания държавен бюджет

(в % към БВП за първото полугодие на съответната година)

	1998	1999	2000
Първично салдо	9.74	5.12	9.47
Касово салдо	1.88	0.26	4.65

Източник: МФ, АИАП

Стабилността на държавния бюджет и натрупването на излишъци дава възможност да се реализира последователно намаление на данъчните ставки с положителен ефект върху развитието на бизнеса. През 2000 г. беше направена поредната стъпка в тази посока и се подготвя следващата, която ще се осъществи от началото на 2001 г.

Промените в данъчните ставки, които влязоха в сила от началото на 2000 г., заедно с въведената през юли 1999 г. здравноосигурителна вноска, се отразяват върху динамиката на данъчните постъпления и структурата им. Данъците, начислявани върху работната заплата и косвените данъци (данъци върху потреблението) нарастват, а данъците върху бизнеса относително намаляват. Върху структурата на данъците влияние оказват не само промените в нормативната уредба, които са насочени към разширяване на базата за облагане (валидно е най-вече за социалните и здравните осигуровки), но и прегн-

риетите мерки за подобряване на събираемостта на данъците.

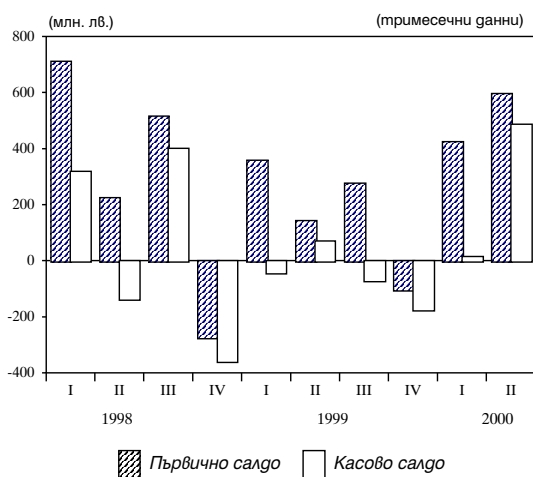
Таблица 6. Приходи на консолидирания държавен бюджет

(в % към БВП за първото полугодие на съответната година)

	1998	1999	2000
Общо приходи и помощи	45.0	46.0	49.5
Косвени данъци	14.3	13.7	15.4
Данък печалба и данък за общините	5.8	4.5	3.9
Данъци, начислявани върху работната заплата	14.7	15.9	17.3
Неданъчни приходи	7.4	9.8	9.7
Други приходи и помощи	2.8	2.0	3.2

Източник: МФ, АИАП

Салда на консолидирания държавен бюджет по тримесечия за 1998 - 2000 г.

От януари 2000 г. беше намалена ставката на данъка върху печалбата при запазване на ставката за общините. Това е причината за отрицателния принос на този данък в прираста на общите данъчни постъпления. Очевидно е, че намалението на данъчните ставки не води автоматично до увеличение на приходите от тях и следователно, за да не се наруши баланса на консолидирания държавен бюджет всяко бъдещо намаление на ставките трябва да става постепенно и със съответни промени в структурата на разходите, за да не доведе до опасно за макроикономическата стабилност влошаване на дефицита на бюджета.

През юли 1999 г. беше въведена здравноосигурителната вноска и приходите за първото полугодие на 2000 г. представляват 2.3% от БВП. За да не се повиши общата осигурителна вноска върху работната заплата, ставката за социално осигуряване беше редуцирана с 3.3 процентни пункта за различните категории труд, а вноската за фонд „Професионална квалификация и безработица“ беше намалена с 0.5

Справка за основните промени в закон за данък върху добавената стойност

	1997	1998	1999	2000	2001
1. Ставка	22%	22%	20% ¹	20%	20%
- при износ	-	-	0%	0%	0%
2. Необходим 12 месечен оборот за регистрация	- доброволна регистрация до 7,5 милиона стари лева - задължение за регистрация възниква при оборот над 7,5 милиона стари лева	- доброволна регистрация до 75 милиона стари лева, ако са налице неосвободени сделки за износ над 50 милиона стари лева - задължение за регистрация възниква при оборот над 75 милиона стари лева	- доброволна регистрация до 75 милиона стари лева, ако са налице сделки за износ над 50 милиона стари лева - задължение за регистрация възниква при оборот над 75 милиона стари лева	- доброволна регистрация при общ облагаем оборот над 50 000 лева - задължение за регистрация възниква при оборот над 75 000 лева	- доброволна регистрация при общ облагаем оборот над 50 000 лева - задължение за регистрация възниква при оборот над 75 000 лева
3. Период за връщане на данъчен кредит в месеци	1 или 3	1	6	6	4
- при износ, в дни	-	-	45	45	45

¹ Отменено е освобождаването от данък за следните стоки: хляб, прясно и кисело мляко, сирене, вода и дърва за огрев за населението.

Справка за основните промени в закон за корпоративното подоходно облагане

	1997	1998	1999	2000	2001
1. Ставка					
- при облагаема печалба под 50 000 лв.	26% ¹	20%	20%	20%	15%
- при облагаема печалба над 50 000 лв.	36% ²	30%	27%	25%	20%
2. Данък за общините	6.5% ³	10%	10%	10%	10%
3. Амортизационна норма	9 групи с норма на амортизация от 3% до 25%; линейна амортизация ⁴	I група–4%; II група–20% III група–8%; IV група–15% За определени активи, придобити след 31.12.1997г. е разрешено прилагането на метода на снижаващия се остатък с коеф. 1.5	I група–4%; II група–20% III група–8%; IV група–15% За определени активи, придобити след 31.12.1997г. е разрешено прилагането на метода на снижаващия се остатък с коеф. 1.5	I група–4%; II група–20% III група–8%; IV група–15% За определени активи, придобити след 31.12.1997г. е разрешено прилагането на метода на снижаващия се остатък с коеф. 1.5	I група–4%; II група–20% III група–8%; IV група–15% За определени активи, придобити след 31.12.1997г. е разрешено прилагането на метода на снижаващия се остатък с коеф. 1.5

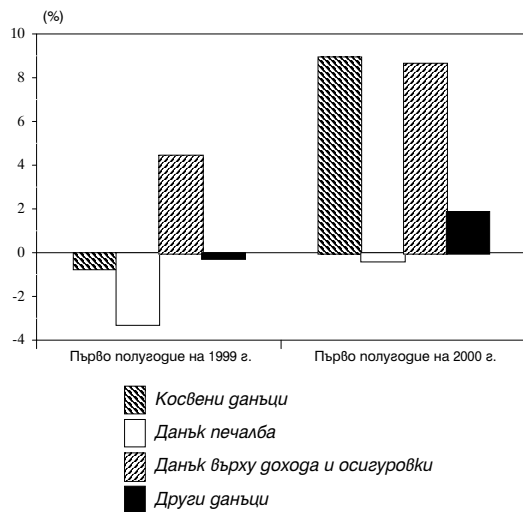
¹ В сила от 01.07.1996 г. при облагаема печалба до 2 милиона стари лева; до тогава ставката е 30% при облагаема печалба до 1 милион стари лева.

² В сила от 01.07.1996 г. при печалба над 2 милиона стари лева.

³ В сила от 01.07.1996 г.; до тогава е 10%.

⁴ В сила от 01.07.1996 г.

**Принос на основните данъчни групи в
общия прираст на данъчните
приходи в консолидирания бюджет**

Източник: МФ, АИАП

процентни пункта. От януари 2000 г. с влизането в сила на Кодекса за задължителното обществено осигуряване бе въведено осигуряване в пенсионни фондове и започна заделянето на части от вноските на работодателите при първа и втора категории труд за тези фондове. От началото на годината се направи прекатегоризиране на работодателите при специфични условия на труд, чиито осигурителни вноски бяха много по-високи от обичайните. Това доведе до намаляване на разходите за осигуряване от страна на работодателите. За да се компенсира очакваното намаление на приходите в трите осигурителни фонда на Националния осигурителен институт, бяха направени промени, които водят до значително разширяване на базата за осигуряване, повишиха се и изискванията за придобиване право на пенсия.

Според данни на НОИ средствата от осигуровки за първата половина на 2000 г. представляват 9.4% от БВП, т. е. те са само с 0.3 процентни пункта под равнището за същия период на предходната година. В структурата на източниците на вноските настъпиха промени поради прехвърлянето на част от осигурителната тежест от работодателя към работника. От промяната в минималната работна заплата (увеличение с 21%) и повишението на осигурителната вноска от 22% на 32% постъпленията от самоосигуряващите се номинално се повишиха с 48%.

Приходите от вноски за фонд ПКБ се понижиха с 0.1 процентни пункта и представляват 0.8% от БВП за шестте месеца на 2000 г. Равнището на вноската беше намалено от

4.5% на 4% от средата на 1999 г., а високото равнище на безработица доведе до намаляване на броя на осигуряваните.

През 2000 г. продължиха положителните промени в структурата на разходите на консолидирания гържавен бюджет. Тези промени се оценяват като положителни, защото са свързани с относително намаляване на разходите за субсидии за производството (изтегляне на гържавата от икономиката), а се увеличават разходите, насочени към типичните функции на фиска – осигуряване на публични услуги и развитие на социалноосигурителната система.

Таблица 7. Разходите на консолидирания държавен бюджет

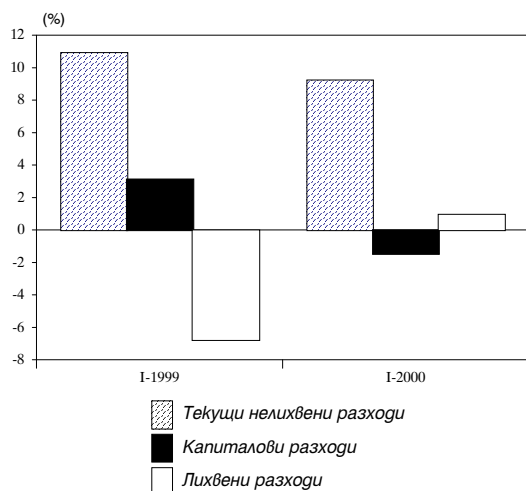
(в % към БВП за първото полугодие на съответната година)

	1998	1999	2000
Общо разходи	43.1	45.7	44.8
Заплати	4.7	5.9	5.7
Разходи за социално осигуряване	12.8	15.0	17.0
Издръжка	7.2	7.6	7.5
Отбрана	4.3	5.0	4.7
Субсидии	2.2	1.8	1.0
Капиталови разходи	3.0	4.2	3.3
Лихви	7.9	4.9	4.8
вътрешни	1.8	1.1	1.2
към БНБ	0.4	0.3	0.5
външни	6.0	3.8	3.6
Други разходи	1.0	1.3	0.8

Източник: МФ, АИАП

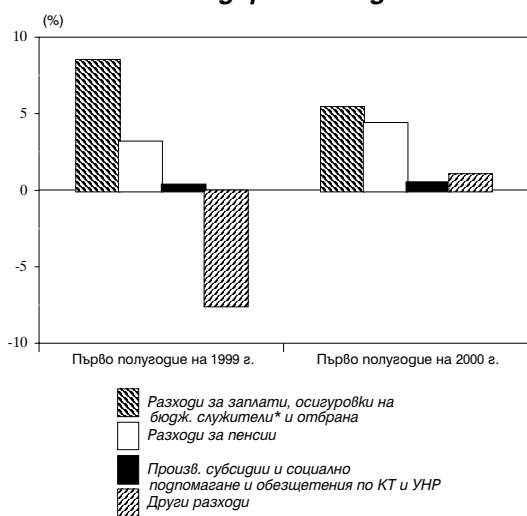
През 1999 г. намалението на лихвените плащания по гържавния дълг допринесе за повишаване на нелихвените разходи на консолидирания гържавен бюджет. През 2000 г. се почувства ефектът от повишението на международните лихви и обезценката на еврото, при което приносът на лихвите в увеличението на разходите на бюджета стана положителен. Този процес ще продължи и през

Принос в увеличението на общите разходи по консолидирания бюджет

Източник: МФ, АИАП

Принос на увеличението на текущите нелихвени разходи на консолидирания бюджет

* вкл. издръжка на бюджетните организации, здравни осигуровки за пенсионери, безработни и др.

Източник: МФ, АИАП

следващата година, с което се поставят твърди ограничения върху възможността за повишаване на нелихвените разходи.

Основна промяна, чийто пълен ефект ще се прояви в течение на следващите няколко години, имаше в програмата за социално осигуряване. Като цяло, разходите за социалните програми и съответното осигуряване на техните бенефициенти са увеличили дела си в БВП от 12.7% през първите шест месеца на 1999 на 14.7% през същия период на 2000. От януари 2000 г. социалната пенсия беше повишена на 40 лв., а горната граница за максималната пенсия се промени от 3 на 4 социални пенсии. След старта на здравната реформа осигурителните вноски за пенсионерите се поеха от републиканския бюджет и за полугодие на 2000 г. те формират 0.6% от БВП. В резултат, разходите за пенсии се увеличиха от 9.4% за полугодие на 1999 г. на 10.8%¹⁵ за полугодие на 2000 г. като дял от БВП. Незначително понижаване в общите разходи на НОИ за шестте месеца на 2000 има при плащанията по Кодекса на труда, което вероятно се дължи на прехвърлянето на част от разходите за обезщетения за болест върху работодателя.

Силната фискална политика трета поредна година създава благоприятни и предвидими условия за развитието на частния бизнес, като намалява равнището на данъците, разширява базата на облагане и по този начин се стреми към по-голяма равномерност в разпределението на данъчната тежест, осво-

¹⁵ Включително разходите за здравно осигуряване на пенсионерите, изплащани от републиканския бюджет.

бождава ресурси на банковата система за финансиране на реалния сектор. Строгата фискална дисциплина и едновременно с това гъвкавостта в управлението на бюджета допринесе много за поддържане устойчивостта на платежния баланс в условията на значителен отрицателен външен шок, какъвто е повишаването на цените на горивата. Вследствие фискалната рестрикция равнището на лихвените проценти остана стабилно в течение на годината. Подобри се значително матуритетната структура на гържавния дълг като условие за фискална устойчивост. Към края на август отношението на гържавния дълг към очаквания годишен БВП е 83.7%. □

ПАРИЧНИ АГРЕГАТИ

Често се дискутира дали паричния съвет не представлява пречка за икономическия растеж. В аргументите, които се представят в подкрепа на това твърдение, се изтъква, че динамиката на паричното предлагане може да бъде ограничителна за растежа, че банките се страхуват да кредитират поради липсата на рефинансиране от централната банка (кредитор от последна инстанция), както и поради строгия надзор върху качеството на кредитния им портфейл. Тези твърдения сами по себе си са верни, но те не доказват тезата, че паричният съвет е пречка за растежа. В рамките на едно и

също парично предлагане икономическият растеж може да бъде различен в зависимост от скоростта на обращение на парите. Ако целта е да се постигне икономически растеж за кратък период от време, без да се оценяват средносрочните последици от такъв тип политика, то неразумното кредитиране може да се пусне в ход. По принцип икономически растеж, който се основава на безпроблемно кредитиране на всякакви бизнеспроекти, е мимолетен и обикновено е последван от дълбок срив на икономиката. За пример може да послужи българската икономика в периода 1994–1995 г. и по време на кризата през 1996 г. България има нужда от устойчив и дългосрочен икономически растеж, а паричният съвет въвежда именно тази финансова дисциплина, която гарантира качеството на растежа.

През първата половина на 2000 г. паричната маса в номинално изражение средно¹⁶ се е повишила с 19.6% спрямо първата половина на 1999 г. и с 12.6% спрямо втората половина на 1999 г. Левовата равностойност на чуждестранните активи на БНБ е нараснала номинално средно с 20.4% спрямо първата половина на 1999 г. В реално изражение резервните пари не са се повишили в сравнение с края на 1999 г., но са нараснали с 8.7% на годишна база. В реално изражение широките пари са нараснали с 11% на годишна база и със 7% в края на септември спрямо края на декември 1999 г.

¹⁶ Номиналното нарастване се изчислява като отношение на средните величини за периода януари – юни 2000 г. към съответния период на 1999 г.

Таблица 8. Парични агрегати

Период	Резервни пари хил. лв.	М1 хил. лв.	М3 хил. лв.	БВП хил. лв.	Резервни пари/БВП %	М1 /БВП %	М3 /БВП %
I полугодие 1997	1128	884	4011	5737	19.7	15.4	69.9
I полугодие 1998	2071	2160	5881	9607	21.6	22.5	61.2
I полугодие 1999	2163	2278	6022	9691	22.3	23.5	62.1
I полугодие 2000	2611	2886	7461	10789	24.2	26.8	69.2

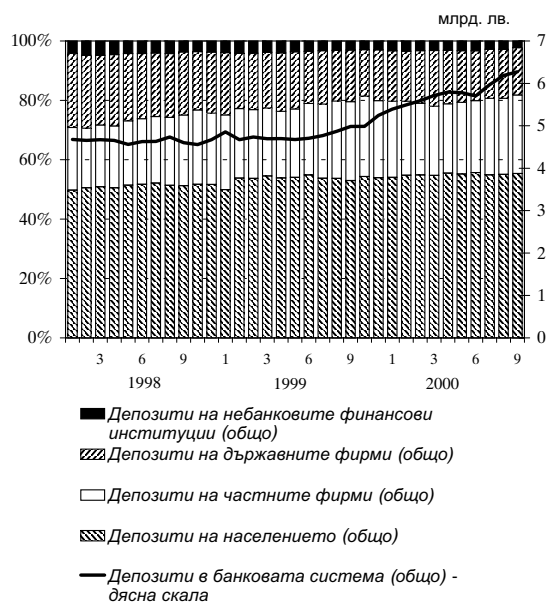
През юли беше намалено отношението на задължителните минимални резерви от 11 на 8%. В краткосрочен аспект това доведе до увеличение на паричния мултипликатор поради намалението на един от неговите компоненти – отношението на резервите към депозитите, но другият компонент – отношението на пари в обращение към депозитите, не се промени. В средносрочен план промяната на задължителните минимални резерви вероятно ще повлияе и върху намаляване на втория компонент на паричния мултипликатор.

Понижението на задължителните минимални резерви през юли съвпадна с извънреден разход на бюджета от около 80 млн. лв. (изплащане наведнъж на увеличението на пенсиите, което е в сила от началото на годината) и с по-интензивен период на продажба на валута в резултат на пика в туристическия сезон. При едновременното действие на изброените фактори равнището на бързоликвидните пари се повиши скокообразно през юли и оказа ефект върху инфлацията. В реално изражение нарастването на М1 е с близо 14% на годишна база.

Фактор, който влияе върху динамиката на паричната маса, е доверието на населението и фирмите към банковата система. След

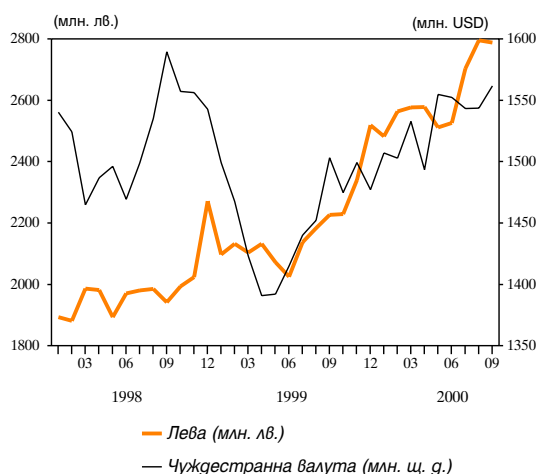

Структура на депозитите в банковата система

Източник: БНБ

Депозити в банковата система

Източник: БНБ, АИАП

деноминацията през юли 1999 г. настъпи качествена промяна в отношението към банките – масата на депозитите бързо започна да се повишава.

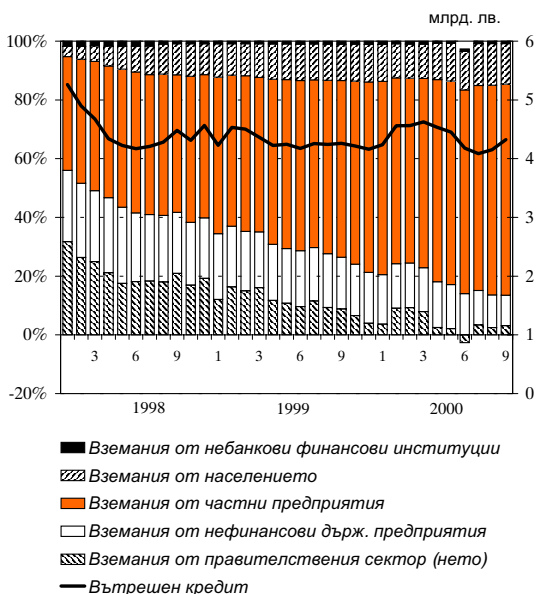
Депозитите на населението в лева средно нарастват с близо 19% в номинално изражение спрямо първата половина на 1999 г. С 27% са нараснали левовите депозити на частните фирми. Валутните депозити на населението са се увеличили с 25% в левово изражение и с 10.7% в доларово изражение спрямо първата половина на 1999 г.¹⁷ Валутните депозити на фирмите в доларово изражение не са се променили спрямо предходната година. В реално изражение квази-парите в лева са се повишили с 14% на годишна база, а валутните депозити – с 6% на годишна база.¹⁸ В края на юни спрямо декември 1999 г. депозитите на частните фирми в лева и във валута отбелязват общ номинален спад от 0.11%, но за двата месеца юли и август те имат значителен прираст с 14.6% в номинално изражение, дължащ се изключително на левовите депозити.

Високата ликвидност на банковата система, особено след юли т.г., промени структурата на активите на банковата система. Депозитите на банките в чужбина нараснаха с 275 млн. щ. д. през първото тримесечие на годината, а само за юли и август това увеличение е с 327.5 млн. щ. д. Една част от увеличението на чуждестранните активи на

¹⁷ Номиналното нарастване се изчислява като отношение на средните величини за периода януари – юни 2000 г. към съответния период на 1999 г.

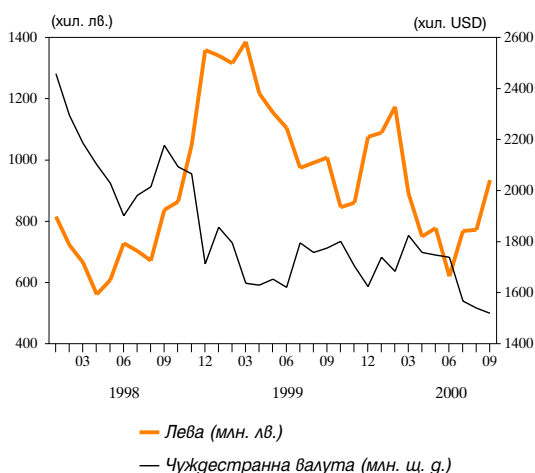
¹⁸ Септември 2000 г. към септември 1999 г.

Структура на вътрешния кредит

Източник: БНБ

Кредити

Източник: БНБ, АИАП

банките се дължи на намалението на задължителните минимални резерви и представлява прехвърляне на активи от БНБ към търговските банки. Този факт има и специфичен резултат – вероятно активите ще бъдат инвестирани с по-голяма доходност, отколкото БНБ би рискувала да получи.

Вътрешният кредит¹⁹ се повишава средно през първата половина на годината в сравнение с първата половина на 1999 г. с 3.3% в номинално изражение. Увеличението се дължи предимно на левовата равностойност на кредита във валута, която нараства с 14% (в доларово изражение кредитът във валута остава постоянен до средата на годината), докато кредитът в лева намалява. Оформени са няколко сегмента на финансовия пазар, които имат различна динамика на развитие. Кредитът за домакинствата, който се увеличи неколкосткратно след 1997 г., продължава да нараства, но с намаляващи темпове. През първата половина на 2000 г. той е нараснал номинално с 9.2% в сравнение със същия период на предходната година. Кредитът за частния сектор се увеличава равномерно с високи темпове от средата на 1997г. През първата половина на 2000 г. кредитът в лева за частните фирми е нараснал средно с 34.2%, левовата равностойност на кредита във валута нараства с 19.3%, което преизчислено в долари представлява увеличение с 5.9%. Кредитът за държавните фирми нама-

¹⁹ Показателите, които са използвани за оценка на изменението на вътрешния кредит, в т. ч. по групи кредитополучатели, представляват отношение на номиналния средномесечен размер на кредита за първата половина на 2000 г. към номиналния средномесечен размер на кредита за първата половина на 1999 г.

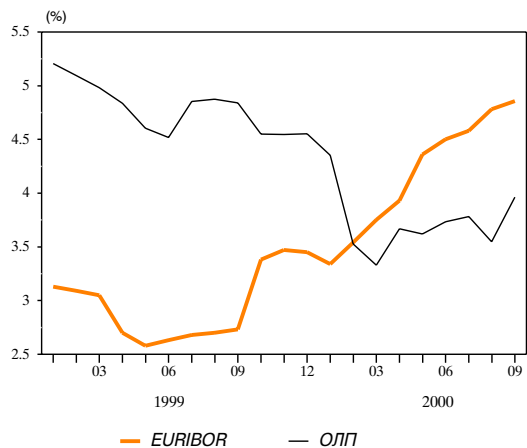
лява, вероятно поради процеса на приватизация, както и поради факта, че в държавния сектор остават големите фирми – монополисти, които освен банков кредит ползват други значителни източници за финансиране, включително и собствени средства.

Търсенето на кредити зависи от активността на фирмите и предпочитанията им към източниците на финансиране. През 2000 г. рентабилността на фирмите, особено на тези от частния сектор, е много висока. Данните от бизнесанкетите показват, че през 2000 г. намаляват проблемите на фирмите, произтичащи от финансовото им състояние и от платежоспособността на клиентите. През 1999 г. средната оценка на първия индикатор – проблеми, свързани с финансовото състояние на фирмата, е 40.6%, а за първите осем месеца на 2000 г. се подобрява на 37.2%.²⁰ Съответно по показателя проблеми, произтичащи от неплатежоспособност на клиентите, има подобрение от 42.6% за 1999 г. на 39.7% за първите осем месеца на годината. По-доброто финансово състояние на фирмите позволява те да финансират проекти със собствени средства. По същия начин влияе и притокът на преки чуждестранни инвестиции и ползването на заеми отвън. За първите шест месеца на годината преките чуждестранни инвестиции са на стойност от 250 млн. щ. д. и представляват над 30% от инвестициите в основен капитал.

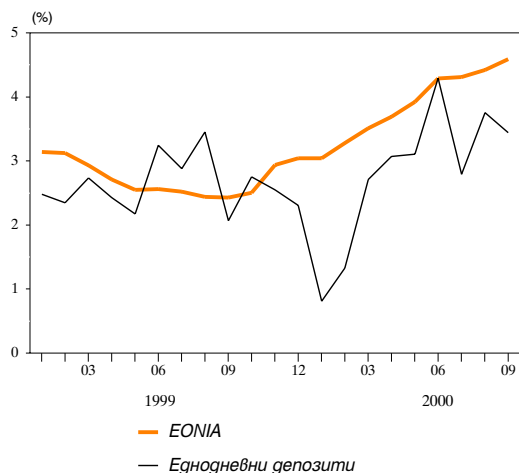
²⁰ Този процент представлява дялът на фирмите, които считат, че имат финансови проблеми и клиентите им са неплатежоспособни от общия брой анкетиран фирми.

EURIBOR по 3-месечни депозити и ОЛП

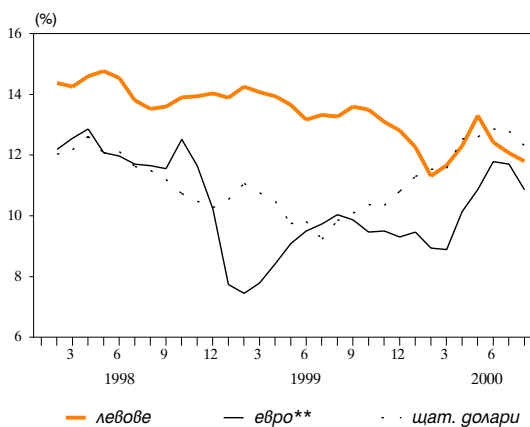
Източник: БНБ, Deutsche Bundesbank

EONIA и лихвени проценти по едnodневни депозити на междубанковия паричен пазар в България

Източник: БНБ, Deutsche Bundesbank

Лихвени проценти по краткосрочни кредити*

* Лихвените проценти са изгладени чрез тримесечни плъзгащи се средни
 **Позицията „евро“ включва евро и всички валути-подразделения на еврото. До декември 1998 г. ключително данните се отнасят само за германската марка.

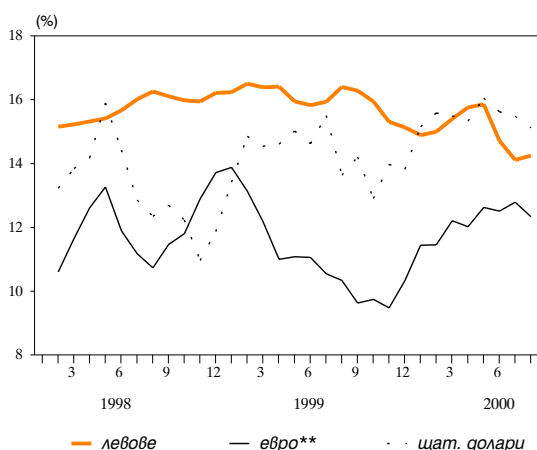
Източник: БНБ, АИАП

Предлагането на ресурси за кредитиране на икономиката зависи от политиката на банките. В условията на паричен съвет и поради строгия надзор те поставят високи изисквания спрямо проектите за кредитиране. Съотношението вътрешен кредит – нетни чуждестранни активи в портфейла на банките се управлява от оценката за възвращаемостта и риска на съответните активи. При фиксиран курс на лева към еврото и в условията на свободно движение на финансови ресурси за банките, особено в еврвалута²¹, не съществуват пречки за изграждане на портфейл, който да се оценява за оптимален от страна на банките.

По теория, при конкретните условия в България вътрешните лихви трябва да се приближават (в идеалния случай, т. е. без премия за риск, да бъдат равни) на кореспондиращите им лихви в еврозоната. На практика от септември 1999 г., когато лихвените проценти в еврозоната започнаха да се покачват, лихвените проценти в България останаха стабилни и дори леко спаднаха. Основният лихвен процент и лихвата по едnodневните банкови депозити останаха под съответните показатели на европейските пазари. Лихвите по краткосрочните кредити в лева също са относително стабилни, докато лихвите по краткосрочни кредити в евро и в долари започнаха да се повишават от началото на годината. Подобна тенденция показват и лихвите по дългосрочните кредити.

²¹ По Наредба 4 на БНБ за позициите на банките в чуждестранна валута, гл. 4, ал. 1 и 2.

Лихвени проценти по дългосрочни кредити*

* Лихвените проценти са изгледени чрез тримесечни плъзгащи се средни

** Позицията „евро“ включва евро и всички валути-подразделения на еврото. До декември 1998 г. ключително данните се отнасят само за германската марка.

Източник: БНБ, АИАП

Фактът, че лихвите вътре в страната остават стабилни, означава, че те изравняват предлагането на финансови ресурси (което, както бе посочено по-горе, се увеличава значително през 2000 г.) с търсенето на ресурси вътре в страната. В средносрочен план лихвените равнища у нас и в еврозоната трябва да се изравнят, като диференциацията по лихвите по кредити ще се дължи на качеството на кредитополучателите. □

ИНФЛАЦИЯ

През 2000 г. продължи проинфлационното действие на двата основни фактора – динамиката на международните цени на суровините, особено на цената на петрола и покачването на долара. За кратък период от време цената на суровия петрол достигна равнища, които са най-високи за последните десет години – през септември т. г. тя е с 46% над равнището си спрямо същия месец на предходната година и с 27.8% над равнището от декември 1999 г., за периода януари-септември 2000 г. спрямо същия период на предходната година повишението е съответно със 77%. Обезценката на еврото спрямо американския долар от въвеждането му през януари 1999 г. до септември 2000 г. е с близо 30%. В края на септември т. г. в сравнение с декември 1999 г. еврото е загубило 16.1% от стойността си спрямо американския долар.

Тези два фактора доведоха до повишаване на равнището на инфлация в страните от еврозоната. Инфлацията на страните от еврозоната през септември се оценява на 2.8% годишно, като по страни темповете се различават съществено – от 1.3% за Швеция до 4.2% за Люксембург. В Германия например през септември т. г. индексът на цените на вноса показва повишение с 13.4% в сравнение със същия месец на предходната година, цените на производител се повишиха с 4.3% на годишна база, а цените на продадените стоки в търговията на едро нараснаха съответно с 6.9%.

Цената на петрола и обезценката на еврото повлияха непосредствено върху цените на производител в България.

Таблица 9. Темп на изменение на цени

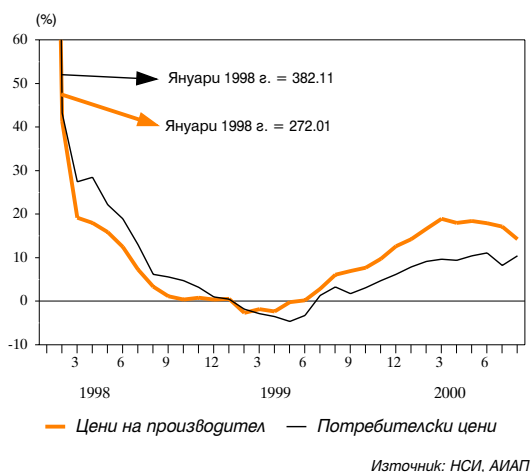
(с натрупване за периода, %)

	Януари-Юни 2000 г.	Юли-Септ. 2000 г.	Януари-Септ. 2000 г.
Валутен курс	6.5	9.0	16.1
Международни цени на петрола	18.0	8.3	27.8
Цени на производител на нефтопр. в страната	25.7	16.4	46.3
Цени на дребно на горива в страната	17.6	5.0	23.5
Цени на производител	6.0	5.8	12.1
Потребителски цени	2.6	6.1	8.8
Търгуеми	3.9	6.2	10.4
Потенциално търгуеми	-1.6	7.6	5.9
Нетъргуеми	5.8	4.7	10.7

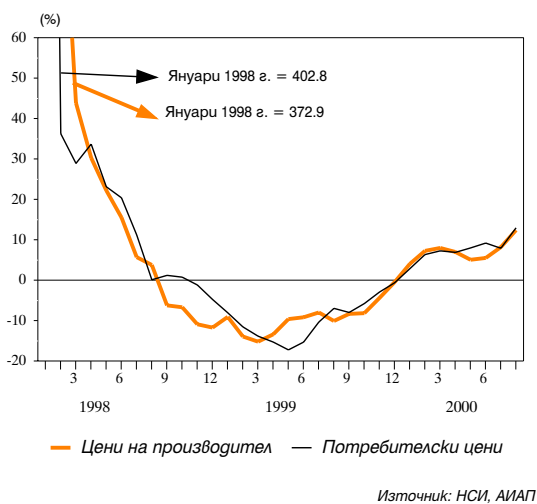
Източник: НСИ, БНБ

От началото на годината до септември цените на производител се повишиха с 12.1%, като през септември 2000 г. спрямо същия месец на предходната година индексът на цените на производител достигна 17.4%. Повишението на цените на рафинирани неф-

Изменение на потребителските цени и на цените на производител по месеци на годишна база

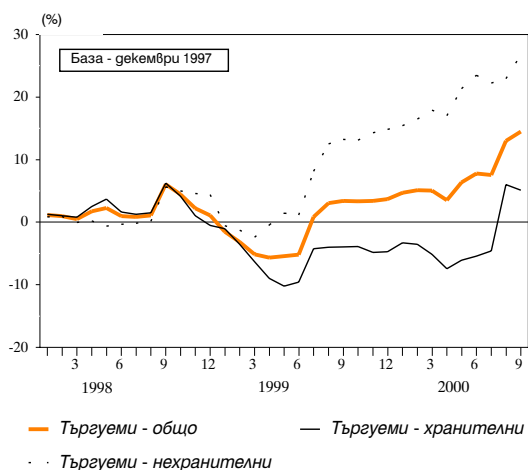
Изменение на цените на храните по месеци на годишна база

топродукти е с 46.3% за периода от начало-то на годината и с 71.7% за септември 2000 г. на годишна база. Това повишение отразява изцяло изменението на цените на суровия петрол и обезценката на лева към щатския долар от началото на годината. Приносът на цените на рафинираните нефтопродукти в общия индекс на цените на производител е близо 50% – 5.9 процентни пункта от началото на годината и 9.1 процентни пункта за септември на годишна база. През септември спрямо съответния месец на предходната година се повишиха цените на производител в следните отрасли, които зависят от вносни суровини и горива: черна металургия (с 25.7%), цветни метали (с 28.0%), производство на химически продукти (с 9.3%).

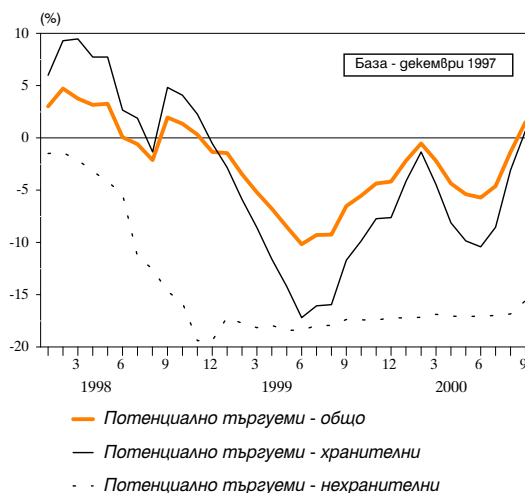
Прякото влияние на цените на горивата върху индекса на потребителските цени не е така силно изразено, както при цените на производител. Приносът на цените на бензините, дизеловото гориво, газ и транспортните услуги в инфлацията на потребителските цени е 1.1 процентни пункта при инфлация за периода януари-септември от 8.8%. Динамиката на инфлацията в България в периода януари – септември т. г. може да се обясни изключително само с индекса на цените на храните, тъй като техният дял в потребителската кошница е 41%. Връзката цени на производител – потребителски цени за храните е изключително силна, въпреки че индексът на потребителските цени включва пресни плодове и зеленчуци, които се влияят от сезонни фактори. Цените на производител на хранителни продукти се повишиха

Изменение на цените на търгуемите стоки

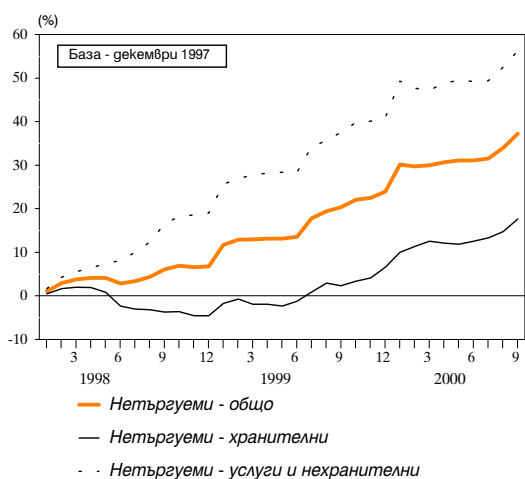
Източник: НСИ, АИАП

Изменение на цените на потенциално търгуемите стоки

Източник: НСИ, АИАП

Изменение на цените на нетъргуемите (общо), както на нетъргуемите – хранителни и нехранителни стоки и услуги

Източник: НСИ, АИАП

за периода януари-юни само с 1.6%, а през юли-септември с 9.1%, като има скок в цените през август. Потребителските цени на храните се повишиха в синхрон с цените на производител. При тази група инфлацията от 6.1% през трето тримесечие на годината, измерена чрез индекса септември към юни, е близка до инфлацията от 5.8% за същото тримесечие на миналата година, което потвърждава наличието на сезонност в индекса на цени.

Таблица 10. Изменение на цените на производител на хранителните продукти

(с натрупване за периода, %)

	Януари-Юни 2000 г.	Януари-Септ. 2000 г.	Юли-Септ. 2000 г.
Производство на хранителни продукти	1.6	10.9	9.1
Производство, преработка и консервиране на месо и месни продукти	0.5	18.3	17.6
Преработка и консервиране на плодове и зеленчуци	-21.6	-7.4	18.2
Производство на растителни и животински масла и мазнини	-3.9	10.6	15.1
Производство на млечни продукти	-1.8	10.4	12.4
Производство на хляб, хлебни, сладкарски и тестени изделия	2.5	6.1	3.5

Източник: НСИ

През август поскъпнаха цените на ограничен кръг стоки и услуги, които формираха 2.9 процентни пункта принос в общата инфлация от 3.04%. През септември тези групи формират 1.1 процентни пункта в общата инфлация от 2.4%. Очевидно е, че една част от поскъпването при храните през август е било спекулативно. През септември например цените на олиото спаднаха с 5.4%, а поскъпването при млечните произведения и яйцата беше преустановено.

Таблица 11. Изменение в цените за август и септември 2000 г.

Групи стоки и услуги	Относителен дял в %	Повишение в цените в %		Принос в инфлацията в процентен пункт	
		Август	Септември	Август	Септември
		Месо	4.319	14.5	2.8
Обработено месо, колбаси	3.513	8.1	2.5	0.3	0.1
Млека	2.109	5.8	5.2	0.1	0.1
Млечни произведения	3.748	8.9	0.3	0.3	0.0
Яйца	0.678	50.5	0.8	0.3	0.0
Растителни масла	1.994	28.9	-5.4	0.6	-0.1
Варива	0.520	13.2	9.0	0.1	0.0
Картофи	0.670	15.7	90.7	0.1	0.6
Водоснабдяване	1.731	3.6	6.2	0.1	0.1
Електроенергия	7.135	3.9	0.0	0.3	0.0
Топлоенергия	2.491	2.8	4.7	0.1	0.1

Източник: НСИ, АИАП

През септември инфлацията се разпространи и върху четирите основни потребителски групи от потребителската кошница, но въпреки това по-голямо повишение в цените има за ограничен брой подгрупи стоки и услуги: хляб (с 2.4%), пресни зеленчуци (с 3.3%), въглища (с 5.9%), лекарства (с 6.1%), бензини, дизелово гориво и газ (с 6.5%), пътнически автомобилен транспорт (с 8.1%), пощенски услуги (с 16.6%), вестници (с 10.5%), такса за платено висше образование (с 29.8%), храна в столовете (със 7.2%). На тези групи се дължи ос-

таналият принос в инфлацията за септември или 1.3%.

Факторите, които имат проинфлационен ефект действат от началото на годината, но равнището на инфлация в България се повиши едва от август и започна от цените на хранителните стоки, търсенето на които се характеризира с ниска еластичност от цените. В същото време скокът в инфлацията последва с един месец забавяне рязкото увеличение на паричен агрегат М1 от юли т.г. Оценката на връзката между динамиката на бързоликвидните пари и инфлацията за по-дълъг период от време – от въвеждането на паричния съвет досега, показва, че корелацията между двете променливи е много силна.

През първите девет месеца на годината динамиката на парите М1 и инфлацията следват следния модел. За периода януари-юни паричен агрегат М1 спада с 3.7% спрямо равнището от декември 1999 г. За същия период натрупаната инфлация е 2.6%, като инфлацията само за януари е 3.14% (вследствие увеличението на М1 през декември). През летните месеци, поради силния туристически сезон, парите М1 нарастват с 9.5% през юли спрямо юни и с 2.4% през август спрямо юли, или за двата месеца общо с 12.1%. За септември увеличението на М1 е с 1.1% спрямо август. Влиянието на паричната маса върху индекса на инфлация действа с лаг във времето и по тази причина инфлацията през юли е само 0.5%, но през следващите два месеца тя се ускорява на съответно 3.04% през август и 2.38% през септември, като за пери-

ода юли – септември инфлацията е 6.1% (13.4% увеличение на M1 в края на септември спрямо края на юни). От началото на годината натрупаната инфлация е 8.81% (при 9.2% увеличение на M1), а за септември спрямо същия месец на предходната година е 11.38% (27.2% увеличение на M1).

Добро или лошо явление е инфлацията? Динамиката на този показател не може да се оценява изолирано от другите макроикономически показатели, най-вече за растежа и за изменението на производителността на труда. Растящите цени, особено когато са свързани с увеличаване на дела на печалбата в тях, привличат инвеститори в съответното производство с последващ ефект върху растежа. Растящата производителност на труда компенсира негативното действие на инфлацията върху конкурентноспособността на икономиката. По този начин в дългосрочен аспект ще се реализира процесът на повишаване на доходите и цените в България и приближаването им до средните за Европейския съюз. □

ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА ИКОНОМИКАТА

Задълбочаване на конкуренцията

В България действат двата основни фактора, които обуславят развитието на конкуренцията на вътрешния пазар – висока степен на либерализиране на пазара и система от мерки за предпазване от неконкурентно поведение. С процеса на реструктуриране на икономиката чрез приватизация, ликвидация на губещи фирми и финансово оздравяване на сържавните монополи равнището на конкуренция в страната бавно се повишава.

Анализът на равнището на конкуренция се базира на индекса на концентрация на Хърфиндаал – Хиршман²², изчислен по години за периода 1997–1999 г. за 35 от 40-те отраслови групи по НОК²³.

Таблица 12. Разпределение на отраслите според степента на концентрация, измерена с индекса на Хърфиндаал – Хиршман (продажби)

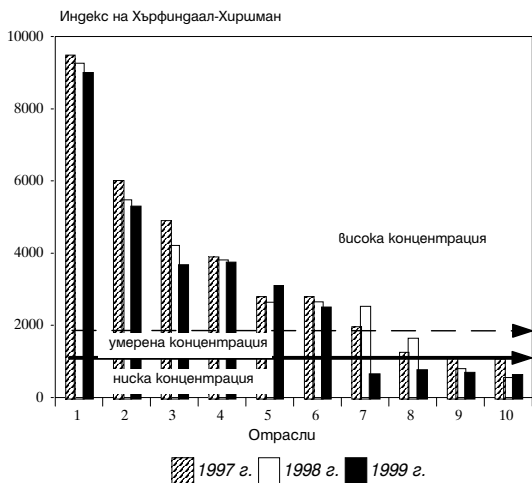
Степен на концентрация	Брой отрасли			Относителен дял в общите продажби, %		
	1997 г.	1998 г.	1999 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.
Пълна (10000)	0	0	0	0.0	0.0	0.0
Значителна (между 1800 и 10000)	7	7	6	21.4	18.1	16.4
Умерена (между 1000 и 1800)	3	1	0	0.5	0.2	0.0
Ниска (под 1000)	25	27	29	78.1	81.7	83.6
Общо отрасли	35	35	35	100.0	100.0	100.0

Източник: НСИ, АИАП

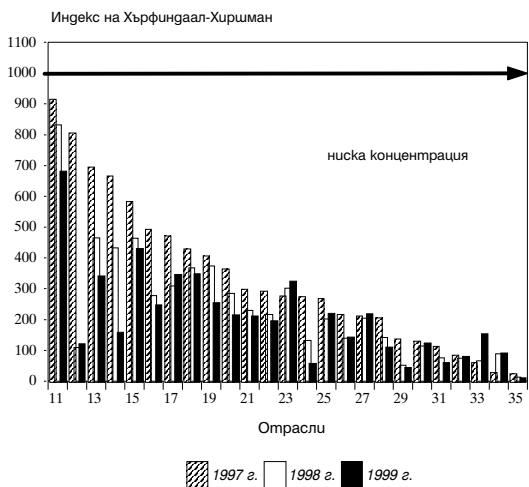
²² Формулата за изчисление на индекса е: $HNI = (r_1)^2 + (r_2)^2 + \dots + (r_n)^2$, като r_n е относителният дял на приходите или активите на отделната фирма към общите приходи или активи за отрасъла.

²³ В-40 по НОК без групите: Държавно управление; Финанси, кредит и застраховки; Дейност на неправителствени организации; Домакинства с наети на работа лица; Екстериториални организации.

Отрасли със значителна и умерена степен на концентрация

Отрасли с ниска степен на концентрация

Индексът показва бавно движение на отраслите от групи с висока степен на концентрация към групи с по-ниска степен на концентрация. Очевидно е, че равнището на конкуренция се повишава, тъй като в общите продажби се увеличава дялът на отраслите с ниска степен на концентрация на производството.

На по-ниско ниво на дезагрегация индексът на концентрация показва, че тенденцията на намаление на концентрацията за анализирания период се проявява в 30 от 35-те отрасли (86% от отраслите), като за пет отрасли степента на концентрация се повишава или остава на нивото от 1997 г. На база на представените данни може да се направи изводът, че в икономиката паралелно протичат два процеса – на намаляване на степента на концентрация в отраслите, включително в отрасли, където концентрацията се оценява като висока, и на преминаване на отрасли от група с висока степен на концентрация в група с ниска степен на концентрация.

В пет от наблюдаваните отрасли с висока степен на концентрация три или по-малко фирми формират над 75% от приходите от продажби за съответния отрасъл, като в четири от отраслите има едно предприятие с доминираща пазарна позиция, което реализира над 50% от приходите от продажби в отрасъла. В шест от отраслите, където първите десет фирми получават 50% от приходите от продажби, съществува потенциална възможност за ограничаване на

конкуренцията.²⁴ Очевидно в средносрочен аспект е необходимо да се направи оценка за необходимостта и икономическата обоснованост от провеждане на специфична политика на дерегулиране в първите шест отрасли с най-висока степен на концентрация.

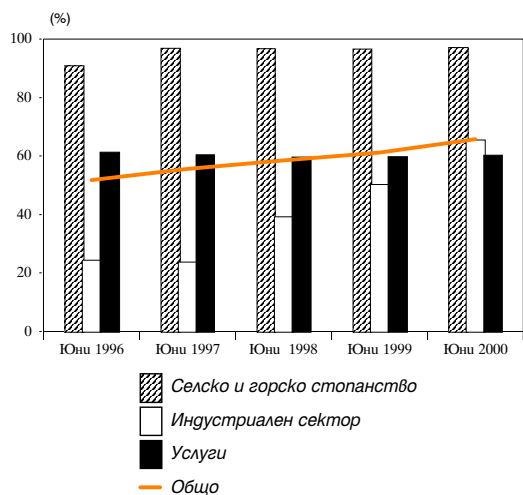
Мерките, които се прилагат за повишаване на равнището на конкуренция (а данните показват, че те са резултатни) са: приватизация, реструктуриране и приватизация на естествените монополи, осигуряване на свободно движение на цените и стоките (ограничаване на разрешителните и лицензионни режими), ограничаване на държавните помощи, защита на конкуренцията (мерки за предупреждение от неконкурентно поведение).

Приватизация

В страните в преход утвърждаването на частната собственост като доминираща форма на собственост стана възможно чрез създаване на регулативна рамка за развитие на частната инициатива и чрез приватизация на държавна собственост. Под влиянието на двата фактора дялът на частния сектор в брутната добавена стойност в България нараства, особено след 1997 г.

Приватизацията играе съществена роля в процеса на създаване и разширяване на частния сектор. Към 30 юни 2000 г. са раздържа-

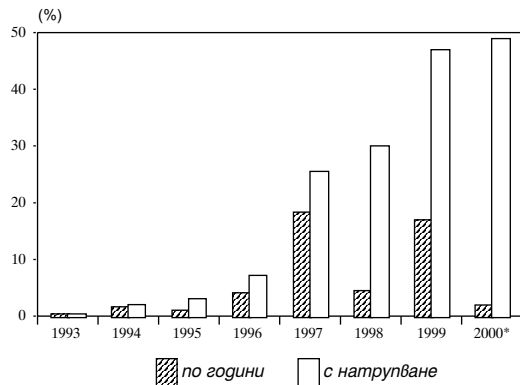
Дял на брутната добавена стойност, създадена в частния сектор за първите полугодия на 1996 - 2000 г.

Източник: НСИ, АИАП

²⁴ Според методиката за извършване на проучване и определяне на пазарното положение на предприятията на съответния пазар, приета от КЗК през първата половина на 1998 г., притежаването на пазарен дял под 5 на сто от участник на съответния пазар трябва да се оценява като случай с незначителен ефект върху конкуренцията.

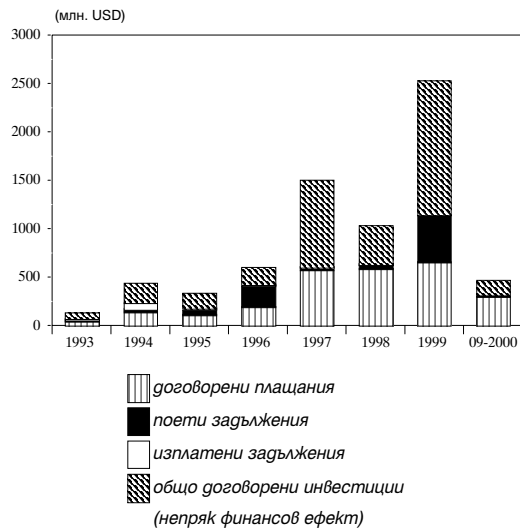
Процент на приватизираните държавни активи

* Изчисленията са направени по отчетни данни към 30.06.2000 г. съгласно критериите на Световната банка.

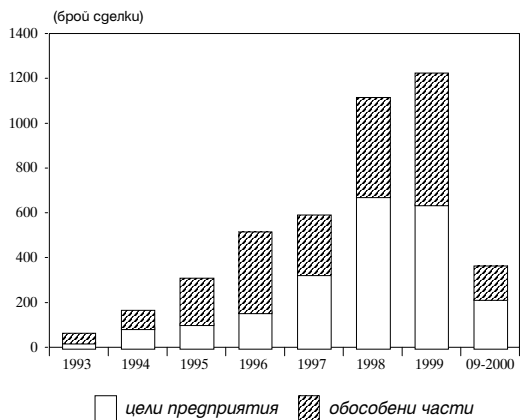
Източник: АП

Финансов ефект от приватизационните сделки

Източник: АП

Брой сключени сделки от органите по чл. 3 на ЗППДОП

Източник: АП

вени близо 50% от общите активи на държавните предприятия (1.97% за шестмесечieto на 2000 г.) или около 76% от активите-държавна собственост, с изключение на инфраструктурата.

През 2000 г. скоростта на приватизация спадна в сравнение с предходните три години. Процесът на приватизацията продължава в две насоки: освобождаване на държавата от остатъчните си дялове в приватизираните през предходните години фирми и приватизация или подготовка за приватизация на големи държавни фирми с монополно положение на пазара.

Техниката на освобождаване на държавата от остатъчни дялове включва продажбата им, преди всичко на мажоритарния собственик, и пускането на дяловете на капиталовия пазар.

Брой пакети от миноритарни дялове, разпродадени до юни 2000 г.

Общо: 1150

557 продадени

379 продадени на мажоритарния собственик

154 прехвърлени на ЦМП

41 предложени за продажба на СФБ

19 за покриване на реституционни иски

В същото време общественият натиск за откритост и прозрачност на приватизационните сделки се увеличи силно, което от своя страна доведе до забавяне на процеса на приватизация – редица сделки не бяха сключени поради оценката за неблагонадеждност на одобрените от АП кандидати и се наложи на-

бирание на нови оферти за същите предприятия („Бороспорт“, прогажбата на ВЕЦ-овете, „Балканкар“, БТК).

Преструктурирането и частичната приватизация на големите държавни фирми с монополно положение се превърна в основна задача на правителството, след като изпълнението на програмата за изолация и ликвидация приключи в средата на миналата година. Сред тези фирми са и монополисти със стратегическо значение като Булгаргаз, НЕК, ВиК, БДЖ.

Преструктуриране и приватизация на естествените монополи

Общият принцип, който правителството прилага по отношение на преструктурирането на естествените монополи, е следният: държавата запазва собствеността си върху преносната мрежа, свързваща производителя с потребителя; приватизират се производствените единици и разпределителната мрежа; след дерегулацията ценообразуването ще се осъществява под надзора на независим контролен орган съгласно предварително приета и одобрена със закон методика.

През втората половина на 1999 г. бе приет закон за енергетиката и енергийната ефективност, който определи най-общата нормативна рамка за преструктурирането на енергийния сектор. През юни 2000 г. беше приключено юридическото разделяне на компонентите на НЕК за производство, пренос и разпределение, с което бе направена първата крачка в посока към приватизация на новоформираните компании – производители и раз-

пределители. Обособиха се осем независими производители на електрическа енергия и седем търговски дружества за разпределение на електроенергията. В края на септември бяха продадени 22 водноелектрически централи на частни предприемачи и е открита процедура за приватизация на нови 16. Вертикално интегрираният монополист НЕК се преобразува в преносна компания, в активите на която останаха електропроводите с високо напрежение, 4 големи водни каскади и няколко по-малки водноелектрически централи.

С вторични нормативни актове (наредби) от средата на 2000 г. бе утвърдена методиката за определяне на цените на електроенергията, определен бе и независим орган (ДКЕР), който ще започне да регулира цените след 2002 г. Предстои лицензиране на новосформиранията предприятия и сключване на договори между тях и НЕК. Сделки с електрическа енергия могат да се сключват между всички участници на пазара с изключение на сделки между привилегировани крайни потребители и производители на електрическа енергия. Законът предвижда такива сделки да могат да се сключват след януари 2002 г.

Либерализирането на търговията с електроенергия дава възможност за привличане на частни инвеститори преди пълното изграждането на системата от регулации. Но някои от постановките в закона поставят пречки пред конкуренцията на пазара на електроенергия. Например според закона единствено преносното предприятие има право да внася, изнася и транзитира електроенергия. Друг пример – законът съдържа изискване,

според което дружество, спечелило търг за изграждане на електроцентрала с мощност над 25 MW, трябва да сключи договор за продажба на електроенергия на преносното предприятие за срок, не по-малък от 10 години. Очевидно при тази постановка НЕК поема целия риск от промени в търсенето на електроенергия, което крие опасност от осъществяване на неефективни инвестиции в производството на електроенергия.

Комбинацията от монопол върху вноса и износа на електроенергия и дългосрочни договори с производителите на електроенергия поставят НЕК в позицията на единствен купувач, който обаче носи и целия риск на реализацията. Това противоречи на основната идея за дерегулирането на енергийния пазар, т. е. производители и дистрибутори да имат еднакъв достъп до преносната система, като НЕК формира доходите си от преноса на електроенергия, а не от търговия с електроенергия. Това противоречи и на икономическата логика, според която този, който прави инвестиции в нещо – в случая в производството на електроенергия – трябва да носи и риска от реализацията на продукцията си.

В закона за енергетиката и енергийната ефективност се определят и взаимоотношенията между топлофикационните дружества и потребителите на топлинна енергия. Поради сериозните финансови затруднения в този отрасъл и високото равнище на бюджетни субсидии, разпределяни за него, през юни т.г. Министерският съвет прие план за оздравяване на топлофикационния сектор. В

този план се предвижда от 2001 г. да отпадат субсидиите за топлоелектрическите централи. Дружества, които не могат да се адаптират към тези условия, ще бъдат ликвидирани.

Преструктурирането на Булгаргаз, единственият доставчик на газ в страната, е все още в начална фаза. През изминалата година основният приоритет в стратегията за развитие на дружеството беше постигане на висока събираемост на текущите и просрочените задължения към компанията.

БДЖ, монополистът в сферата на железопътния транспорт, е с лоши финансови резултати. Основната задача преди предстоящото му преструктуриране, съгласно общата схема, е постигане на стабилни финансови резултати и ограничаване на субсидиите. В подготвителна фаза е и приемането на Закон за развитие на железопътния транспорт.

Преструктурирането на естествените монополи, както показва опитът на други страни, трябва да доведе до повишаване на ефективността на предлагане на стоките и услугите при по-благоприятни цени за потребителите.

Свободно движение на цени и стоки (ограничаване на лицензионния и разрешителния режим)

Свободното движение на цените е необходимо условие за изграждане на балансирана структура на икономиката. Това се постига както чрез силно ограничаване на админист-

ративно определяните цени и регулиране на цените на естествените монополи, така и чрез либерализиране на външнотърговския режим. След май 1997 г. обхватът на контролираните и наблюдаваните цени значително се сви, ограничавайки се до няколко групи стоки и услуги: електро- и топлоенергия, брикети, железопътен транспорт, вода за населението (наблюдавани цени), газ, пощенски, телефонни и телефаксни услуги, тютюневи изделия, лекарства и други фармацевтични продукти (наблюдавани цени). През 1999 г. отпадна контролът и върху кафявите въглища за населението. Въпреки че броят на стоките и услугите с администрирани цени намалява, дялът им в потребителската кошница нараства. В края на септември 2000 г. тежлото им в разходите на домакинствата достигна 19.5%. Това е резултат от изпреварващото увеличение на административните цени след 1997г. спрямо цените на другите групи стоки и услуги, осъществено с цел да се намалят загубите и субсидиите в тези отрасли.

Таблица 13. Дял на административните цени в ИПЦ

(% , по страни)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	09-2000
България	42.0	46.0	48.0	14.4	15.8	17.2	19.51
Чехия	18.1	17.4	17.4	13.3			
Естония	21.1	18.0	24.0	24.0			
Унгария	11.8	12.9	12.8	15.9			
Латвия	-	16.6	17.8	19.6			
Полша	12.0	12.0	11.6	10.6			
Румъния	-	18.0	18.0	7.0			
Словения	18.4	22.5	22.4	20.4			

Източник: EBRD, Transition Reports, 1999; 2000.

Свободното движение на стоки позволява бързо изравняване на цените на вътрешния пазар и го предпазва от силни колебания в равнището на инфлация. В България са отменени почти всички нетарифни бариери (с изключение на регулиращите търговията със специфични стоки), а митата бяха намалени до равнища, все по-близки до тези на страните от ЕС. След 1996 г. средната тарифна ставка (по колона MFN) плавно намалява и в момента е около 24% за селскостопанските стоки и 10.99% за промишлените стоки, максималната тарифна ставка също е понижена. България е страна по редица споразумения за свободна търговия (с Турция, с Македония, със страните от ЦЕФТА, ЕАСТ и с ЕС), където договорените тарифи са значително по-ниски от тези за останалите страни-партньори във външната търговия. Например през 2000 г. средноаритметичните мита по тези споразумения за групата на промишлените стоки са под 3% (с изключение на двустранната спогодба с Македония, където средната ставка е 4.98 %).

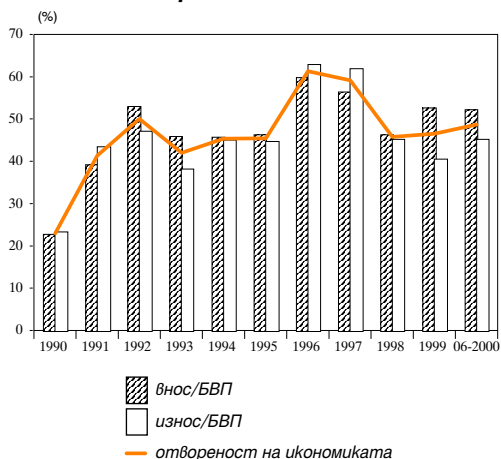
Таблица 14. Средноаритметични мита по години – MFN

	(%)		
	1998 г.	1999 г.	2000 г.
Общо за митническата тарифа	17.85	15.20	-
Отрасъл „Селскостопански стоки“	27.31	24.61	24.00
Отрасъл „Промишлени стоки“	15.25	12.56	10.99

Източник: МФ

Един от индикаторите за отвореност на икономиката е отношението на външната търговия в БВП. За България поведението на този индикатор е нестабилно след 1991 г., но

Степен на отвореност на българската икономика

Източник: БНБ, UNCTAD

посоката е към отваряне на икономиката. Този показател е най-информативен за последните три години, тъй като стокооборотът на страната с чужбина се увеличава заедно с растежа на БВП.

Свободният достъп до пазара може да се ограничава не само чрез регулиране на цените и поддържането на високи и диференцирани мита, но и чрез многобройни изисквания за лицензи и разрешителни. За ограничаване на бюрократичната намеса върху бизнеса през първата половина на 2000 г. бяха премахнати 100 изисквания за лицензи, а за останалите бяха опростени процедурите по получаването им.

Ограничаване на държавните помощи

Ограничаващ ефект върху конкуренцията може да има и намесата на държавата във функционирането на пазара чрез определяне на данъчни преференции, субсидиране на определени отрасли и дейности или чрез други, не толкова явни форми на държавно подпомагане. От 1998 г. в България постепенно се намаляват данъчните ставки и не се допускат данъчни преференции.

През първото полугодие на 2000 г. средствата, заделени от държавния бюджет за субсидиране на текущата дейност на нефинансови предприятия, са спаднали наполовина в сравнение с първото полугодие на 1998 г. За промишлеността (без минно дело, горива и енергия) и строителството не се отделят субсидии от 1999 г., а най-значителен спад в размера им се забелязва при минното дело, производството на горива и енергия (за шес-

тмесечието на 2000 г. субсидиите са близо пет пъти по-малко в сравнение със същия период на 1998 г. и около три пъти по-малко спрямо първото полугодие на 1999 г.).

Таблица 15. Субсидии за нефинансови предприятия за текуща дейност

	I ^{во} полугодие 1998		I ^{во} полугодие 1999		I ^{во} полугодие 2000	
	млн. BGN	% от БВП	млн. BGN	% от БВП	млн. BGN	% от БВП
Общо по консолидирания държавен бюджет	213.4	2.22	180.8	1.85	109.6	1.02
От тях за икономически дейности и услуги:						
Минно дело, горива и енергия	139.0	1.45	89.7	0.92	34.2	0.32
Селско и горско стопанство, лов и риболов	0.4	0.00	10.9	0.11	2.7	0.03
Транспорт и съобщения	53.7	0.56	44.2	0.45	39.6	0.37
Промисленост* и строителство	5.9	0.06	-	-	-	-
Други дейности на икономиката	9.5	0.10	12.8	0.13	0.1	0.00

* Без минно дело, горива и енергия

Източник: МФ

От началото на 2000 г. започна процес по изграждане на съвместима с европейското законодателство правна рамка, регулираща отпускането на държавни помощи. Всички форми на държавна помощ се регистрират и отчитат в специално създадена за тази цел дирекция „Държавни помощи“ в МФ, като контролът върху правомерността на всеки отделен случай на държавно подпомагане се осъществява от специализиран отдел в КЗК. На практика обаче все още координацията между двете звена не е достатъчно добре изградена и трудно може да се даде количествена характеристика за пълния размер на отпуснатата държавна помощ по години и като процент от БВП. За периода 1995-1997 г. например държавните помощи, отпуснати от правителствата на ЕС, представляват 1.2% от техния БВП, докато в България приблизително толкова е дялът само на субсидиите за текуща дейност на нефинансовите пред-

приятия. Все още предстои законовото регламентиране на отпускането, регистрирането и контрола на държавните помощи.

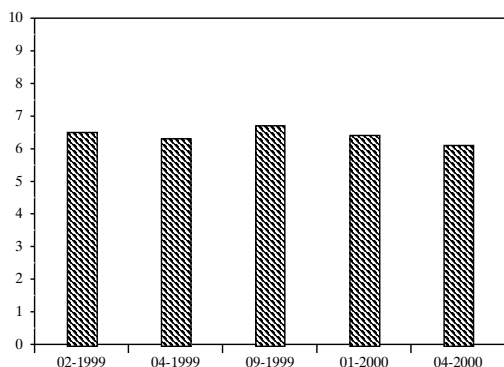
Предпазване от неконкурентно поведение

За създаването на конкурентна среда е необходима и добре функционираща система за предпазване от неконкурентно поведение, тъй като такова поведение ограничава свободния пазар и подобно на държавната намеса създава неравнопоставеност между участниците в него.

Намаляването на равнището на корупция все повече се очертава като едно от най-важните условия за нормално функциониране на свободния пазар. Осъществено през 2000 г. реструктуриране на държавната администрация и определянето със закон на статута на държавния служител е първата крачка в посока ограничаване на това явление, характерно както за страните в преход, така и за развитите държави. Според публикуваните от „Коалиция 2000“ индекси на корупция за април 2000 г. от началото на текущата година е налице нарастване на нетърпимостта към това явление и в същото време, макар и слабо, стойностите на показателите, отчитащи нивото на разпространение на корупцията се понижават.

През 1998 г. бе приет нов Закон за защита на конкуренцията, който по своята същност е много близък до законодателството на ЕС в тази област, особено в частта за антитръстовите правила. За разлика от стария закон, в настоящия акцентът е поставен върху ре-

Степен на разпространение на корупцията*

* Нулата отразява най-близкото до идеалното състояние (без наличие на корупция), а десятката - „всеобхватна корупция“

Източник: Коалиция 2000

гулацията на същинската конкуренция (анти-тръстови правила, предпазване от злоупотреба с монополно и господстващо положение, защита срещу споразумения, решения и съгласувани практики, концентрация на стопанска дейност и т.н.).

Съгласно Правилника за устройството и дейността на Комисията за защита на конкуренцията (чл. 2), тя е независимият „висш държавен специализиран колегиален орган, чиято цел е осигуряване защита и условия за разширяване на конкуренцията и на свободната инициатива в стопанската дейност“. От влизането в сила на новия ЗЗК през 1998 г. Комисията е постановила над 300 решения, като от началото на 2000 г. до септември те са 111. Преобладаващата част от решенията са свързани със злоупотреба с господстващо положение, сливания и ограничаващи споразумения (за 1998 г. по данни на ОИСР те съставляват около 60% от всички разглеждани случаи).

Успешното прилагане на мерки за защита на конкуренцията има силен ефект върху подобряване на общото благосъстояние на обществото, независимо че накърнява интересите на отделни кръгове. Потребителите имат полза от нарастване равнището на конкуренция в производството и разпределението, тъй като в резултат от това цените на предлаганите стоки и услуги намаляват или остават на разумно ниво, като в същото време качеството и разнообразието на продукцията нараства. Силната конкуренция стимулира производството и търговията – предприемачите увеличават доходите си чрез по-

висока ефективност в резултат от рационализации на производството и с помощта на своите (или придобитите) технологични предимства, като по този начин подобряват и националната конкурентноспособност. Конкурентноспособността на бизнеса е фактор с изключително значение за жизнеспособността на икономиката като цяло, защото тя е свързана с напредък в развитието на технологиите, поява на нови производства и оптимално реструктуриране на икономиката (в резултат от правилното разпределение на ресурсите въз основа на индикаторите на свободния пазар – цените). Конкуренцията сама по себе си има и неикономически ефект – равнопоставеността на икономическите субекти е една от предпоставките за развитието на свободно общество.

Банков сектор

От три години банковата система в България работи при ограниченията, наложени ѝ от паричния съвет. Поради липсата на рефинансиране от централната банка, както и под натиска на строгия банков надзор, търговските банки са особено предпазливи по отношение увеличаването на рисковите си активи. В същото време за тези три години в резултат на приватизацията настъпиха съществени промени в банковата система в България.

В началото на 2000 г. приключи процедурата по продажбата на 97.5% от акциите на „Хебросбанк“ – АД на „Риджънт пасифик груп“ (Кипър). В края на септември 2000 г. завърши

приватизацията на най-голямата държавна банка – Булбанк, която притежава около 26% от активите на банковата система. Консорциум, в който участват „УниКредито Италиано“ и „Алианц“, придоби 98% от акционерния капитал на банката.

Банка „Биохим“ не беше приватизирана съгласно сроковете, съгласувани с МВФ. През август беше обявена нова процедура за продажбата на банката след отхвърлянето от страна на БКК на офертата на Нефтинвестбанк, определена за най-добра при първоначалната приватизационна процедура. Очаква се „Биохим“ да бъде продадена в най-кратки срокове (вероятно през първата половина на 2001 г.). За разлика от 1999 г., когато интерес към приватизацията на банката проявиха главно български и турски финансови институции, желание за участие в подновената процедура за продажбата на „Биохим“ са заявили големи западни банки.

За периода от въвеждането на валутен съвет до края на юни 2000 г. дялът на активите на държавните банки в общия обем на банковите активи спадна от близо 70 на 17%. След приватизацията на „Биохим“ ще останат само две държавни банки: Банка ДСК и Насърчителна банка. Тъй като в повечето случаи държавните банки бяха купени от стратегически чуждестранни инвеститори, ползващи се със значителен авторитет на международните финансови пазари, оттеглянето на държавата не доведе до спад на доверието в банковата система.

Таблица 16. Структура на активите на банковата система според собствеността

	(%)			
	XII.1997	XII.1998	XII.1999	IX.2000
Държавни	68.1	53.8	48.6	16.9
Приватизирани с преобладаващо чуждестранно участие	9.2	16.5	22.0	52.2
Клонове и филиали на чуждестранни банки	7.3	10.6	13.3	14.3
Други частни банки	15.45	19.0	16.1	16.6

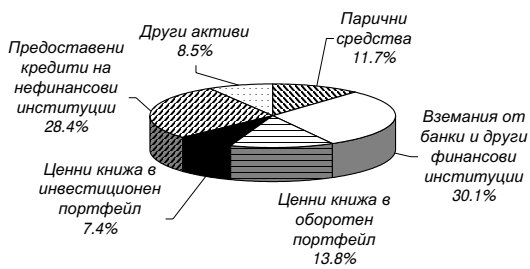
Източник: БНБ

През първата половина на 2000 г. финансовото състояние на банковата система остана стабилно. Преобладаващата част от операциите в страната банки (30 от общо 34) завършиха полугодие с печалба. За същия период на 1999 г. 22 от общо 34 действащи банки отчетоха печалба. В началото на годината БНБ отне лиценза и отправил искане до съда за откриване на производство по несъстоятелност на Балканска универсална банка АД. Това не довело до значими последици за доверието в банковата система поради незначителният дял на тази финансова институция в общите активи на банките (под 1%) и добре функциониращата система за гарантиране на влоговете. Възвръщаемостта на активите на търговските банки, изчислена на годишна база към края на юни 2000 г. е 2.8% и е малко по-ниска от отчетената за първото полугодие на 1999 г. от 3.5%.

През първите шест месеца на 2000 г. активите на банковата система нараснаха с 801 млн. лв. (9.8%) до 8 986.8 млн. лв. По-голямата част от този прираст се свързва с увеличението на активите в чуждестранна валута, които нараснаха за същия период с 16.2% (748.5 млн. лв.)²⁵ Стойността в щатски долари на активи-

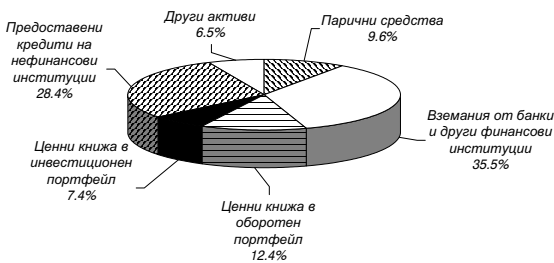
²⁵ От началото на годината до края на септември увеличението на общите активи е с 23.1% (1 888.7 млн. лв.), а на активите в чуждестранна валута с 37.3% (1 718.9 млн. лв.).

30.06.1999 г.

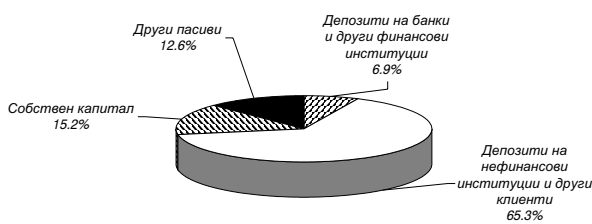
Източник: БНБ

30.06.2000 г.

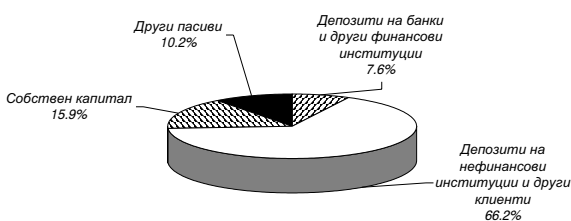
Източник: БНБ

30.06.1999 г.

Източник: БНБ

30.06.2000 г.

Източник: БНБ

те, деноминирани в чуждестранна валута за същия период се увеличи с 10.6% поради понижението на курса на лева спрямо долара. През първото полугодие на предходната година изменението на балансовото число на търговските банки беше незначително. Към 30.06.2000 г. трите най-големи банки (Булбанк, ОББ и Банка ДСК) притежаваха 50.5% от всички активи на банковата система (51.6% към 30.06.1999 г.).

Спрямо края на първото полугодие на 1999 г. най-голямата промяна в структурата на активите е увеличението на дела на вземанията от банки и други финансови институции с 5.3 процентни пункта (достига 35.5%). Вероятната причина за промяната е увеличението на доходността на депозитите в чуждестранни банки в щатски долари и евро. Увеличи се и относителното тегло на предоставените кредити на нефинансови институции и други клиенти (с 0.9 процентни пункта до 29.3%). Изменението в структурата на активите показва, че все още банките предпочитат да вложат ресурсите си в нискорискови активи с по-ниска доходност, отколкото да кредитират реалната икономика.

В структурата на пасивите не настъпиха съществени изменения спрямо края на първото полугодие на 1999 г. От компонентите на пасивите през първото полугодие на 2000 г. най-голямо беше абсолютното увеличение на депозитите на нефинансови институции и други клиенти (с 462 млн. лв.). За същия период на предходната година тези депозити отбелязаха абсолютен спад.

От началото на годината до края на юни

капиталът и резервите на търговските банки се повишиха с 11.6% (149.3 млн. лв.), като само при трите най-големи банки увеличението е с 49.8 млн. лв.

През първото полугодие на 2000 г. нетната печалба на търговските банки е 121.9 млн. лв. (130.6 млн. лв. за същия период на 1999 г.)²⁶. Печалбата на най-голямата българска банка – Булбанк, за първите шест месеца на годината представлява 54.3% от споменатата сума. В сравнение с края на юни 1999 г. промяната в структурата на оперативната печалба на банките се изразява в увеличение на дяловете на нетния лихвен доход и на нетните приходи от търговия и преценка за сметка на понижаване на относителното тегло на нетните приходи от такси и комисионни. Отношението нетен лихвен доход към разходи по икономически елементи в края на първото полугодие на 2000 г. е 89.1% и е с около 6 процентни пункта по-високо от отчетеното в края на юни 1999 г. Това показва, че нараства капацитетът на банковата система да покрива разходите си с приходите от основната си дейност. По-бързият темп на нарастване на разходите за издръжка на банките през 2000 г. в сравнение с 1999 г. вероятно се дължи на въвеждането на нови банкови продукти, които изискват значителни първоначални инвестиции.

Показателите за капиталова адекватност на търговските банки продължават значително да надвишават изискванията, определени в

---

²⁶ В края на септември 2000 г. нетната печалба на банковата система е 238.8 млн. лв. (170 млн. лв. за деветте месеца на 1999 г.). За деветмесечието на 2000 г. нетната печалба на Булбанк е 176.9 млн. лв.

Наредба №8 на БНБ. Показателят за обща капиталова адекватност на банковата система към 30 юни 2000 г. е 37.92% и е с около 4 процентни пункта по-нисък от отчетения в края на 1999 г. За периода от 31 декември 1999 г. до 30 юни 2000 г. общият рисков компонент на активите на търговските банки²⁷ е нараснал с 22.2% (627.6 млн. лв.), а капиталовата база се е увеличила с 10.9% (128.6 млн. лв.). Намалението на капиталовата адекватност на банковата система показва, че търговските банки увеличават, макар и сравнително плахо, кредитирането на реалната икономика.

Състоянието на кредитния портфейл на банките се подобрява в сравнение с края на 1999 г. За юни 2000 г. 88.9% от рисковите експозиции на банките са редовни (86.2% за декември 1999 г.). В края на първото полугодие на 2000 г. 5.6% от рисковите експозиции са класифицирани като загуба (7.2% в края на декември 1999 г.).

В края на първите шест месеца на 2000 г. ликвидността на банковата система продължава да е сравнително висока, въпреки че е налице понижение спрямо края на 1999 г. За юни 2000 г. показателят за първична ликвидност за търговските банки (без клоновете на чужди банки) е 13.03% (15% за декември 1999 г.). За същия месец показателят за вторична ликвидност е 30.56% (35.15% за декември 1999 г.).

Стабилното състояние на банковата система означава, че от нейна страна няма причи-

---

²⁷ Без клоновете на чуждестранни банки.

ни да се очаква повишаване на лихвените равнища и на лихвения спред, което да доведе до влошаване на инвестиционната среда. □

ПАЗАР НА ТРУДА

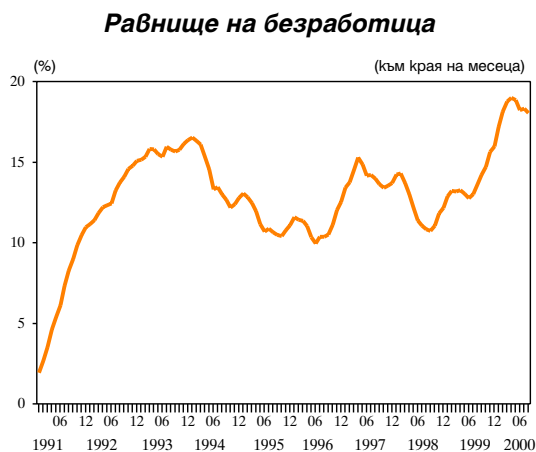
Безработицата – социалната цена на структурните промени

За периода на прехода от 1990 г. досега България преживя три скока в равнището на безработицата. Първият беше в периода 1991–1992 г., когато реформите започнаха, но не продължиха през следващите години и безработицата остана на високо равнище. Вторият скок беше през 1996 – началото на 1997 г. поради изключително тежката общоикономическа криза през този период. Третият скок е от средата на 1999 г. до средата на 2000 г. – причинен този път от действителни структурни промени, които протичат с висока интензивност. За сравнение, другите страни с успешна история на прехода имат само един пик в равнището на безработицата – в началото на реформите.

В социологическо изследване „Жизнено равнище – икономически и социални показатели“, проведено от НСИ през април 2000 г., 92.2% от анкетиранията лица смятат, че проблемът с безработицата е много или изключително сериозен. Най-чувствителни към този индикатор са хората на възраст между 18 и 30 години (97% от тях го считат за

сериозен или изключително сериозен проблем), което съответства и на резултатите от изследването на НСИ върху работната сила, показващи че в подобна възрастова група (20-29години) коефициентът на безработица е най-висок (27%). Анкетираниите лица със средно образование приемат безработицата като най-сериозен проблем – реструктурирането в икономиката изисква преквалификация и преориентиране към нови сфери, а хората с по-ниска степен на образование по-трудно се адаптират към новите и непрекъснато променящи се изисквания.

Източник: НСЗ

Според резултатите от цитираното социологическо изследване 0.9% от анкетираниите домакинства се определят като богати и 15.1% като мизерстващи, докато в подобно изследване, проведено през 1999 г., процентите са съответно 0.2% и 12.9%, т. е. според анкетираниите финансовото им състояние се е влошило през изминалата година. Тъй като това е субективна преценка, то е интересно да се направи съпоставка с разпределението на домакинствата по равнище на средния доход на лице според данните за домакинските бюджети²⁸:

Начин на живот	Субективна оценка за месечен доход средно на лице	Субективна оценка за категорията на домакинството	Действително разпр. според общия месечен доход на лице в извадката на анкетираниите домакинства
Мизерен	61 лв.	15.1%	14.1%
Беден	101 лв.	41.6%	36.2%
Нито беден, нито богат	174 лв.	42.4%	36.0%
Богат	275 лв.	0.8%	11.4%
Много богат	441 лв.	0.1%	0.5%

²⁸ Изследването на домакинските бюджети се извършва ежемесечно на база на извадка от 6000 домакинства. Анализите показват, че отклонението на извадката е в посока към домакинства с по-ниски доходи, в които преобладават пенсионери и безработни.

Субективната оценка показва усещане за обедняване и поляризация на доходите, което не се потвърждава от данните за разпределението на доходите по домакинските бюджети. Коефициентът на Джини²⁹, който обикновено се използва за измерване на степента на неравномерност в разпределението на доходите на домакинствата, не показва промяна за шестте месеца на 2000 г. към същия период на 1999 г., а незначителните изменения са в посока към увеличаване на равномерността в разпределението на доходите:

Коефициент на Джини

	Паричен доход	Общ доход
1999 (I ^{-BO} полугодие)	31.73	31.26
2000 (I ^{-BO} полугодие)	31.68	31.25

Данните по домакинските бюджети показват още, че през 2000 г. дялът на домакинствата без спестявания се е увеличил на 59.7 при 57.5% през 1999 г., нараснал е и дялът на домакинствата, които са изхарчили спестяванията си през 2000 г. – 13.4%, спрямо 9.6% за 1999 г. Тези изменения в общата сума на финансови активи, с които домакинствата разполагат, сигурно създават усещане за обедняване. Една от причините за това може би е увеличението на равнището на безработица и свързаната с нея временна загуба на доходи, която трябва да се компенсира от спестяванията.

Равнището на безработица се отчита чрез наблюдението на работната сила, провеждано от НСИ, и на база на регистрираните без-

²⁹ Изчислен по данни от домакинските бюджети на месечна основа.

работни в бюрата по труда на Националната служба по заетостта. Данните от двата източника не си противоречат, но през последната година се наблюдава увеличение на разликата в броя на безработните, отчетени от НСИ и от НСЗ, като през юни регистрираните в бюрата безработни бяха със 137 593 души повече от отчетените с наблюдението на работната сила. От аналитична гледна точка по-информативни са данните, получавани от наблюдението на работната сила, провеждано от НСИ, тъй като то единствено дава коректна дефиниция на безработен – човек, който не работи, но активно търси работа. Регистрираните безработни от НСЗ не винаги отговарят на тази дефиниция. Влияние върху нарастването на броя на регистрираните безработни оказва въвеждането на здравноосигурителната вноска, както и необходимостта от наличие на регистрация за получаване на социални помощи и други социални плащания.

Таблица 17. Данни от наблюдението на работната сила

	Март 1999 г.	Юни 1999 г.	Март 2000 г.	Юни 2000 г.
Коефициент на икономическа активност (%)	49.1	50.4	48.7	49.8
Равнище на безработица (%)	15.9	14.0	18.5	16.3
Брой заети общо	2844200	2970800	2733510	2872420
Брой безработни	538300	486700	622350	558960
Брой заети в частния сектор	1222100	1356600	1351050	1498950

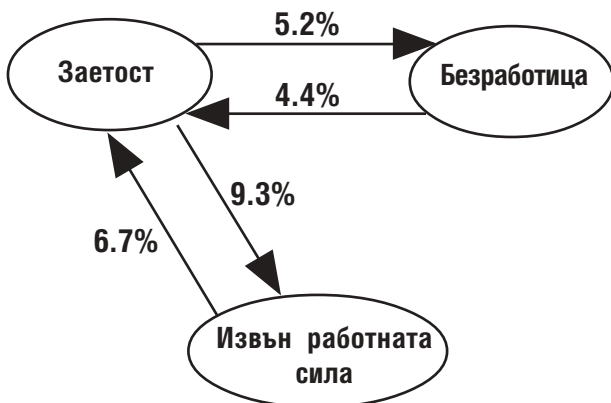
Източник: НСИ

В сравнение с март т.г. през юни работната сила се е увеличила със 102 000 души, коефициентът на икономическа активност се е повишил с 1.1 процентни пункта, броят на заетите е нараснал със 139 000 лица, безработните са намалели с 63 000 г., наетите лица в частния сектор са се увеличили със

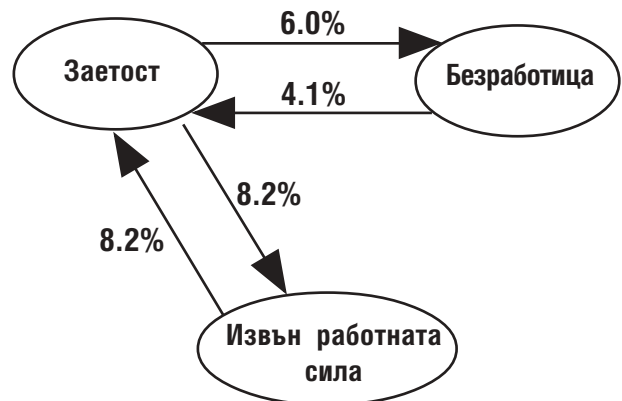
72 000, равнището на безработица спада от 18.6 на 16.3%, т.е. с 2.3 процентни пункта. Тези промени са породени отчасти от сезонни фактори – второ и трето тримесечие на годината се характеризират с най-високи темпове на растеж. Но освен сезонните фактори върху равнището на безработица започва да оказва влияние и значителното в сравнение с предходната година оживление в икономиката. За сравнение може да се използват данните от провежданите наблюдения на работната сила през месеците юни.

Потоци на пазара на труда при база заети*

Юни 1999 спрямо юни 1998 г.

Юни 2000 спрямо юни 1999 г.

* Отношение на лицата, които от един статус на пазара на труда са преминали в друг за периода от 1 година, към заетите в началото на периода.

Няколко са важните промени в потоците между заети и другите два възможни статуса: безработни или извън работната сила. Първата промяна е свързана с повишения поток в посока към безработица, докато обратният поток е по-малък, т.е. възможността да загубиш работното си място е по-голяма от тази да си намериш работа, след като си бил безработен. По тази причина се

увеличава и равнището на безработица. Втората промяна е свързана с потоците между заетост и извън работната сила. Според наблюдението за периода юни 1999 – юни 2000 г. двата потока се изравняват, докато според предходното изследване (юни 1998 – юни 1999 г.) потокът в посока извън работната сила е по-голям. Това означава, че хора в трудоспособна възраст, отказали се по някаква причина да търсят работа, през 2000 г. имат възможност, без да преминават през статуса безработен, да започнат работа, като конкурират успешно безработните.

Ако се вземат под внимание двата потока в посока към заетите и се приеме, че потокът от статус заетост към статус безработен или извън работната сила³⁰ характеризира процеса на закриване на работни места, а обратните потоци към статус заетост³¹ отразяват създаването на работни места, то през 2000 г. очевидно интензивността на откриване на работни места се е повишила, вероятно под влияние на икономическия растеж.

Процесът на съкращаване на работни места и поява на нови отразява интензивността на структурните промени в икономиката. Независимо че намалението на заетостта засяга почти всички сектори на икономиката (с изключение на производство и разпределение на електричество, газ и води и съобщения), то това намаление не е равномерно и води

³⁰ Двата потока заедно представляват 11.1% за юни 1999/юни 1998 г. и 12.3% за юни 1999/юни 2000 г.

³¹ Двата потока заедно представляват 14.5% за юни 1999/юни 1998 г. и 14.2% за юни 1999/юни 2000 г.

до промени в структурата на заетите като се увеличава относителният дял на заетите в сектора на услугите (59.6% от общия брой заети) и намалява в сектора на промишлеността (34.9% от общия брой заети). Възможно е структурните промени, а следователно и новите изисквания за квалификация и умения, да представляват важен фактор за задържане равнището на безработица, тъй като намалението на заетостта в промишлеността протече много бързо през последната година и не е имало достатъчно време за обучение на новия поток от безработни и пренасочването им на работа в други сектори.

Националната служба по заетостта предоставя информация за постъпилите на работа от регистрираните безработни, което също е индикатор за интензивността на откриване на работни места в икономиката, въпреки че не изчерпва всички новооткрити работни места.

Таблица 18. Откриване на работни места по данни на Националната служба по заетостта

	Постъпили на работа	Постъп. на работа чрез бюрата по труда (БТ)	Постъп. на работа без съдействие на бюрата по труда	Дял на намерилите работа чрез БТ в общия брой постъпили на работа (%)
Първа половина на 1999 г.	111194	88233	22961	79.35
Втора половина на 1999 г.	105745	84685	21060	80.08
Първа половина на 2000 г.	99131	69544	29587	70.15

Източник: НСЗ, АИАП

Според статистиката на НСЗ броят на лицата, започнали работа без помощта на бюрата по труда през първата половина на 2000 г. е около 30 хил. души, т. е. с 28.8% повече от

съответния период на предходната година, и е най-висок за последните три години. Последният факт е индикатор, че процесът на откриване на нови работни места става по-интензивен. По-слабия принос на бюрата по труда се дължи на намалелите финансови възможности на НСЗ да провежда и през 2000 г. активна политика на пазара на труда, както през 1999 г.

Месечните данни на НСИ за заетостта дават още един показател, който пряко отразява влиянието на реструктурирането върху динамиката на заетостта, а именно броят на освободените от работа вследствие на структурни промени в предприятията. Подобна информация дават и данните за регистрираните в НСЗ безработни с право на обезщетение.

Таблица 19. Съкратени от работа по чл. 328, ал. 1 от Кодекса на труда* и регистрирани безработни с право на обезщетение

	Съкратени по член 328, ал. 1 от Кодекса на труда (данни на НСИ)			Регистрирани безработни с право на обезщетение (данни на НСЗ)		
	Общо	Обществен сектор	Частен сектор	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
Първа половина на 1998г.	38563	21214	17349	75461		
Втора половина на 1998г.	38189	19595	18594	108165		
Първа половина на 1999 г.	60692	34460	26232	106861	81398	25463
Втора половина на 1999 г.	50297	26158	24139	127830	78110	49720
Първа половина на 2000 г.	64790	39407	25383	131903	65313	66590

* Съкратените по член 328, ал.1 от КТ са освободени поради производствени затруднения.

Източник НСИ, НСЗ

Броят на освободените от работа по чл. 328, ал. 1 от КТ е нараснал с над 50% през първата половина на 1999 г. и с над 30% през втората половина на 1999 г. в сравнение със съответните периоди на предходната година. Този процес продължава и през първата половина

на 2000 г. Тъй като извадката на НСИ е относително постоянна³² и включва почти изцяло средните и големи фирми в страната, частни (приватизирани) или държавни, очевидно нарастването на броя на освободените от работа по чл. 328, ал. 1 от КТ се дължи преди всичко на оптимизирането на заетостта в държавните и приватизирани предприятия.

Броят на регистрираните безработни с право на обезщетение е значително по-висок от този на лицата, освободени от работа по чл. 328, ал. 1 от КТ. Това се дължи преди всичко на различията в обхвата на двата източника на информация. НСЗ регистрира всички лица с право на обезщетение при безработица, освобождавани както от големи и средни фирми, така и от малки и микрофирми. Последните представляват над 90% от всички фирми в България. Разликата в данните на НСИ и НСЗ включва освободени от работа най-вече от малки фирми, необхванати от ежемесечните наблюдения на НСИ, самонаети и самоосигуряващи се лица, които временно или постоянно са преустановили икономическата си активност.

През първата половина на 2000 г. разликата между данните на НСИ и НСЗ е 67.1 хил. души, което е необичайно високо и не може да се обясни със сезонни фактори, които са типични при заетостта в микро- и малките фирми в сектора на селското стопанство и услугите. Едно от причините за тази голяма разлика може би е повишената конкуренция в

---

³² *Извадката на НСИ покрива 65% от всички заети в страната, като включва всички големи държавни и частни фирми и почти всички средни фирми.*

областите, в които малките фирми функционират, както и окрупняването на съществуващите фирми, особено в сектора на услугите и селското стопанство. Влияние сигурно е оказала и промяната в схемата на осигурителните плащания и повишаването на минималните работни заплати. При новата схема на осигурителни плащания избягването на дължимите плащания към НОИ става по-трудно, тъй като част от тях се отчислява от брутното трудово възнаграждение на наетите лица, подобно на данъка върху дохода на физическите лица на трудов договор. Ако при предишната схема предприемачите са имали възможност да избягат или забавят осигурителните плащания на наетите лица, то при новата схема те вероятно се стремят да запазят разходите си за труд или поне да минимизират тяхното нарастване чрез съответно редуциране на заетостта. Така, реформата в осигуряването може допълнително да е допринесла за относително високия брой на регистрираните безработни с право на обезщетение през първата половина на 2000 г.

Не всички лица, които са съкратени, стават безработни. Една част от тях намират веднага друго работно място, а други преустановяват активното търсене на работа и напускат работната сила. Според данните от наблюденията върху работната сила на НСИ, около 47% от намалението на заетостта през периода юни 1999 г. – юни 2000 г. е допринесло за повишаването на безработицата, докато останалите 53% са напуснали работната сила. Или, през периода юни 1999 г. – юни 2000 г., увеличението на броя на безра-

ботните вследствие намаление на заетостта е едва около 46 хил. души. Останалите около 26 хил. души представляват нетният брой на лицата, които са били извън работната сила през юни 1999 г. и са декларирали, че са безработни една година по-късно. Потокът на обезкуражените намалява относително през 2000 г. на 10.3% в сравнение с 12.4% през юни 1999 г., което е положително.

Потоци на пазара на труда при база извънработна сила*

Юни 1999 спрямо юни 1998 г.

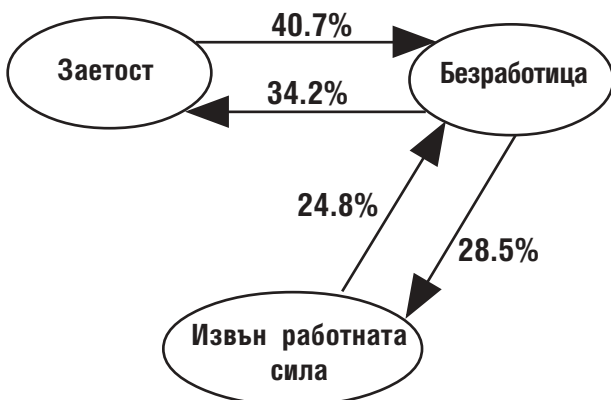
Юни 2000 спрямо юни 1999 г.

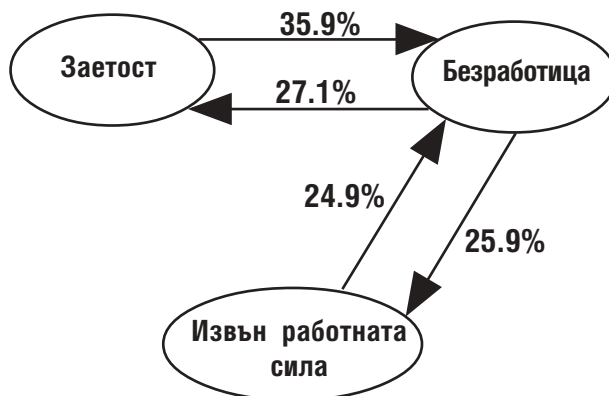
* Отношение на лицата, които от един статус на пазара на труда са преминали в друг за периода от 1 година, към лицата извън работна сила в началото на периода.

Потоци на пазара на труда при база безработни*

Юни 1999 спрямо юни 1998 г.

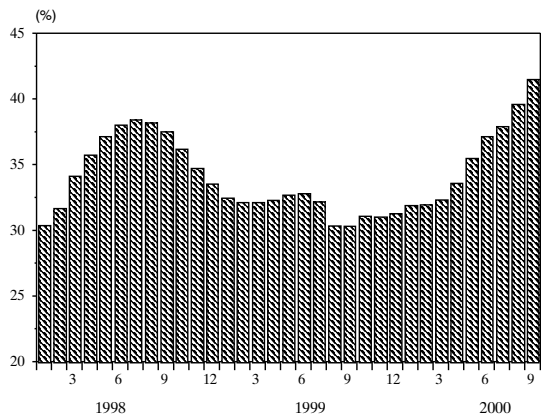

Юни 2000 спрямо юни 1999 г.

* Отношение на лицата, които от един статус на пазара на труда са преминали в друг за периода от 1 година, към безработните в началото на периода.

Дял на дълготрайно безработните лица от общият брой безработни

Източник: НСЗ

Оценката, че условията за намиране на работа на пазара на труда се подобряват постепенно и много бавно, не трябва да пренебрегва факта, че в страната съществува вече една съвкупност от безработни, чиито шансовете за намиране на работа намаляват. В рамките на една година нетният приток на безработни се увеличава и представлява 8.8% от общия брой безработни, докато за предходния едногодишен период между наблюденията на НСИ нетният прираст на безработните е бил 6.5%. Влошаването на този показател неизбежно води до увеличение дяла на дълготрайно безработните, което има важни социални и икономически последици.

Първостепенният социален проблем, който дълготрайната безработица създава, е в загубата на квалификация и умения, т.е. загубата на човешки капитал и обедняване на определени слоеве от населението. Наличието на високо равнище на дълготрайно безработни отслабва натиска върху работната заплата и допълнително лишава безработните от възможност за намиране на подходяща работа. В тази връзка активните мерки на НСЗ са от особено значение за предотвратяване на отрицателните последици от създаването на високо равнище на дълготрайна безработица.

Производителност на труда и заплати

Редуцирането на заетостта през последната година е мотивирано както от страна на работодателите, така и от страна на работниците, които запазват работните си места. За работодателите това е свързано

с тежкия проблем на преструктуриране на фирмите, особено на приватизираните и необходимостта от увеличение на печалбата за реализиране на необходимите инвестиции. През 2000 г. допълнителен натиск оказват и растящите разходи за суровини и горива, най-вече за фирми, които работят с предимно вносни материали, когато тези разходи не могат да се прехвърлят на потребителите. За работниците, които запазват работното си място, редуцирането на заетостта дава възможност за повишение на средната заплата. Данните показват, че работните заплати растат по-бавно от производителността на труда.

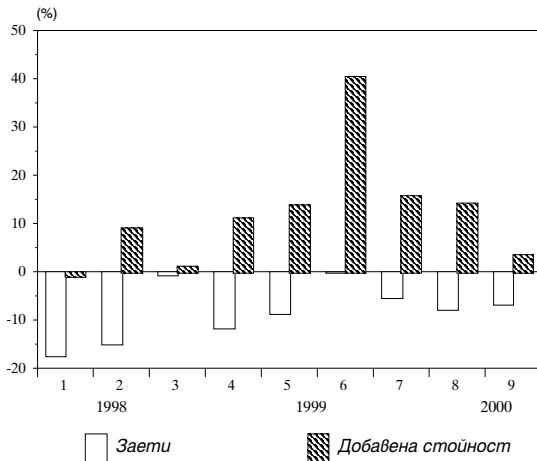
Таблица 20. Индекс на нарастване

	Брутна добавена стойност	Брой на заетите	Производителност на труда	Реална работна заплата
I^{во} тримесечие 2000/ I^{во} тримесечие 1999				
Общо	104.85	96.11	108.98	104.23
Индустрия	106.16	89.69	118.37	101.90
Услуги	107.04	99.83	107.23	108.57
II^{во} тримесечие 2000/ II^{во} тримесечие 1999				
Общо	106.70	96.69	110.52	105.11
Индустрия	108.38	91.69	118.20	102.84
Услуги	111.29	95.61	116.40	109.99

Източник: НСИ, АИАП

През първата половина на 2000 г. работните заплати се повишиха с 4.5% в реално изражение в сравнение със същия период на предходната година. Заплатите в частния сектор нарастват с по-бързи темпове в сравнение с тези в общественния сектор, като за първото полугодие на 2000 г. бележат реален растеж от 13% спрямо съответния период на 1999. Това го известна степен се дължи на процеса на приватизация, при който предприятия с по-висока производителност и съ-

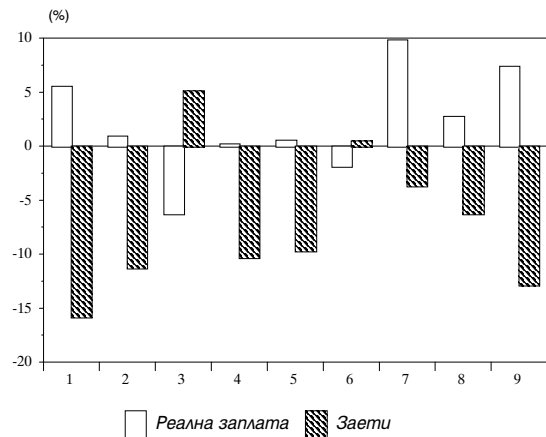
Темп на изменение на заетите и на добавената стойност през първата половина на 2000 г.

1. Добивна индустрия
2. Преработваща индустрия
3. Произв. и разпр. на електричество, газ и вода
4. Строителство
5. Транспорт
6. Съобщения
7. Търговия
8. Финанси, кредит и застраховки
9. Други услуги

Източник НСИ

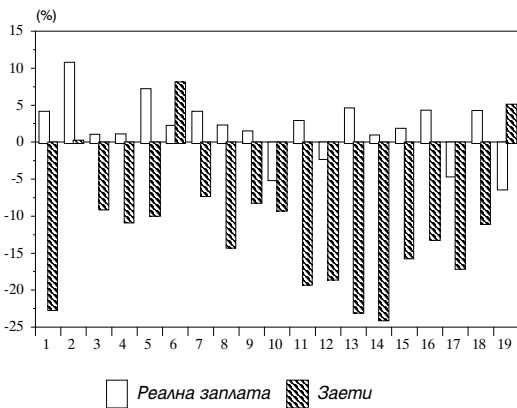
Темп на изменение на заетите и реалната работна заплата по сектори (август 2000 г./ август 1999 г.)

1. Добивна индустрия
2. Преработваща индустрия
3. Произв. и разпр. на електричество, газ и вода
4. Строителство
5. Транспорт
6. Съобщения
7. Търговия
8. Финанси, кредит и застраховки
9. Други услуги

Източник НСИ, АИАП

Темп на изменение на заетите и на реалната работна заплата по отрасли на промишлеността (август 2000 г./ август 1999 г.)

1. Добив на въглища, нефт и др.
2. Добив на метали, ториеви и др. руди
3. Добив на карьерни материали
4. Произв. на хранителни продукти
5. Произв. на текстил
6. Произв. на облекло
7. Кожарска, кожухарска и обувна индустрия
8. Дървообработване
9. Произв. на хартия, хартиени изделия и др.
10. Произв. на кокс, рафинирани нефтопродукти
11. Произв. на химически продукти
12. Произв. на каучукови и пластмасови изделия
13. Произв. на изделия от минерални суровини
14. Металургия
15. Металообработване, произв. на машини и оборудване
16. Произв. на електротехнически машини и оборудване
17. Произв. на транспортни средства
18. Други промишлени производства
19. Произв. на електроенергия, газ и вода

Източник НСИ, АИАП

ответно по-високи заплати преминават от общественя в частния сектор. За същия период нарастването на реалните заплати в общественя сектор е 2%. Спрямо съответния период на миналата година заплатите в бюджетния сектор са нараснали реално с 8.7%. Въпреки това, те остават с 12% пониски от средната работна заплата за страната.

По отрасли заплатите са нараснали най-много в сектора на услугите – дейност на неправителствени организации, комунални дейности и битови услуги, бизнес-услуги. Най-бавно нарастват номиналните работни заплати в отрасли като производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво, металургия, производство и разпределение на електроенергия, газ и вода, производство на транспортни средства, добив на карьерни материали и минерални суровини. В резултат на

това в тези отрасли средната реална работна заплата за първите седем месеца на 2000 г. е по-ниска от тази за същия период на 1999 г.

Както през миналата година, така и през първото полугодие на 2000 г. най-високи остават заплатите в отраслите: производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво; производство и разпределение на електроенергия, газ и вода; финанси, кредит, застраховки; металургия, добив и обогатяване на метални, ураниеви и ториеви руди. Най-ниско продължава да бъде заплатането в отраслите: производство на облекло и други шивашки изделия, комунални дейности и битови услуги, кожарска, кожухарска и обувна индустрия.

Увеличението на средната работна заплата в отделните фирми зависи преди всичко от финансовите им резултати. За фирмите в държавния сектор допълнително ограничение върху нарастването на разходите на труд създава регулацията на работната заплата.

През първата половина на 2000 г. държавните фирми³³ са повишили приходите от дейността си с 10.9% в текущи цени, или след дефлиране с индекс на потребителските цени постъпленията от основна дейност са нараснали с 1.7%. За същия период създадената добавена стойност във фирмите от сектора е нараснала с 1.7% в сравнение с аналогичния период на предходната година в текущи цени. По тримесечия обаче финансовите резултати са

---

³³ Анализът на финансовото състояние на фирмите от държавния сектор се базира на постоянна извадка от 1 650 фирми. Агрегираните показатели за изчислени със съдействието на НСИ.

коренно различни – след много добро първо тримесечие следва влошаване на показателите през второто тримесечие на годината. През второто тримесечие добавената стойност е със 7% по-малко в сравнение с второто тримесечие на 1999 г. (в текущи цени).

През цялата 1999 г. и първото тримесечие на 2000 г. държавните фирми са подобрявали своята рентабилност. През първите три тримесечия на 1999 г. фирмите от сектора са регистрирали рентабилност, близка до нулата, докато през четвърто тримесечие на 1999 г. стойността на този показател нараства до 1.5%. През първото тримесечие на 2000 г. рентабилността на държавните фирми е най-висока за последните 18 месеца и достига 5.9%. Това ниво е съпоставимо с рентабилността на частните фирми в някои отрасли, например от преработваща промишленост. Най-висока е била рентабилността на държавните фирми от отраслите хотели и обществено хранене, както и в производство и разпределение на електро- и топлоенергия, газ и вода. През второто тримесечие на годината обаче рентабилността на държавните фирми рязко се влошава и за извадката е -5.7%. Особено нисък е този показател за фирмите от отраслите търговия и добивна промишленост (през предходните тримесечия тяхната рентабилност обикновено е около нулата), както и в преработващата промишленост, където рентабилността намалява от -5.7% през първото тримесечие на 2000 г. до -10% през второто тримесечие на годината.

Промените в заетостта следват обратна

тенденция на тази при финансовите показатели – през първото тримесечие заетостта в държавните фирми от извадката е намаляла с 13% в сравнение с първото тримесечие на 1999 г., а през второто тримесечие средносписъчният брой на заетите е нараснал с 5.9% спрямо първото тримесечие на 2000 г. Принос в увеличението имат отраслите производство и разпределение на електро- и топлоенергия, газ и вода (с почти 60%), селско стопанство (със 17.8%) и хотели и обществено хранене (с 14.9%). Като цяло за полугодие то има намаление на средносписъчния брой на заетите в държавните фирми и то е с 9.9% в сравнение с 1999 г.

Намаляването на заетостта и нарастването на дохода, произведен във фирмите през първото тримесечие, са допринесли за рязкото нарастване на производителността на труда в държавните фирми. Производителността на труда е с 26.8% по-висока през първото тримесечие на 2000 г. спрямо първото тримесечие на 1999 г. (в текущи цени), докато през второто тримесечие нивото на този показател е на почти същото ниво в сравнение с второто тримесечие на 1999 г. (намалява с 0.2%). За полугодие то производителността на труда в държавните фирми е с 12.9% по-висока през 2000 г. спрямо 1999 г. (в текущи цени). Динамиката на заплатите е по-ниска от тази на производителността на труда. През първото тримесечие на 2000 г. спрямо първото тримесечие на 1999 г. средната заплата се е повишила номинално с 9.4%, а през второто тримесечие спада с 1.1% спрямо съответното тримесечие на предходната година.

Очевидно през второто тримесечие на 2000 г. държавните фирми са изпитвали затруднения във функционирането си. През този период те не само са реализирали отрицателен финансов резултат, но също така са увеличили и краткосрочните си задължения към различните кредитори. В края на март 2000 г. техните краткосрочни задължения са били с 3.4% по-малко спрямо края на март 1999 г. През следващите три месеца обаче, краткосрочните им задължения нарастват с близо 43% и в края на юни те са с 26.8% по-високи спрямо края на юни предходната година (в текущи цени). Най-бързо нарастват краткосрочните задължения към доставчиците и към персонала. Всичко това е индикатор за възникнали проблеми с ликвидността на фирмите през второто тримесечие на 2000 г. Бързо нарастват задълженията през второто тримесечие на 2000 г. на фирмите от производство и разпределение на електро- и топлоенергия, газ и вода (над три пъти), както и от добивната промишленост (над два пъти). С над 30% нарастват краткосрочните задължения на държавните фирми от отраслите търговия и хотели и обществено хранене, което може да се дължи както на намалена ликвидност, така и на сезонни фактори.

Частните фирми имат различен модел на динамика в сравнение с държавните фирми. Относително най-големи затруднения те са изпитвали през второто тримесечие на 1999 г., след което постепенно подобряват своите показатели и първата половина на 2000 г. е успешна за тях³⁴.

³⁴ Очевидно частните фирми са били силно засегнати от кризата в Косово.

Фирмите от частния сектор значително подобряват ефективността на използване на труда³⁵. В отрасъл транспорт и съобщения новосъздаденият доход от един нает е нараснал над 3.8 пъти в текущи цени. Над два пъти нараства този показател за частните фирми от отраслите строителство, хотели и обществено хранене. За останалите отрасли нарастването на ефективността на използване на труда през първата половина на 2000 г. спрямо първата половина на 1999 г. в повечето случаи е с над 50%. Възможно е това отчасти да се дължи на технически причини – включване на нови приватизирани фирми в извадката. Но основен фактор за растящата ефективност на фирмите от частния сектор е по-доброто използване на производствените фактори след извършването на приватизацията, както и на развитието на частния сектор в отрасли като съобщения, туризъм, здравеопазване, които се характеризират с висок дял на добавената стойност.

Рентабилността на частните фирми е по-висока от тази на държавните фирми. Традиционно висока е рентабилността на частните фирми от отраслите добивна промишленост, хотели и обществено хранене, транспорт и съобщения и здравеопазване. Отрицателна е рентабилността на частните фирми от отраслите строителство и образование, което може да се дължи както на свито търсене (строителство) или преимуществено развитие на държавния сектор (образо-

³⁵ Анализът се базира на извадка от над 3000 частни фирми, като изчисленията са направени от НСИ.

вание), така и на скриване на част от ново-сздадения доход.

По-високите показатели на частния сектор за рентабилност и производителност на труда обясняват и по-бързото нарастване на заплатите в сравнение със заплатите в държавния сектор.

В заключение, пазарът на труда се характеризира с висока интензивност на потоците и високото равнище на безработица е свързано с бързото нарастване на производителността на труда във фирмите от частния и от държавния сектор. Общикономическият ефект е положителен, защото това съдейства за повишаване на конкурентноспособността и жизнеността на икономиката като цяло. Отрицателният ефект от повишаване на равнището на безработица може да се компенсира частично чрез активните мерки на правителството за повишаване на квалификацията и преквалификация на безработните, както и за откриване на нови работни места. □

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ ДО КРАЯ НА 2000 Г.

Анализът на процесите в българската икономика през 2000 г. дава основание да се направят следните изводи за развитието на страната до края на годината:

■ Данните за БВП през първата половина на 2000 г. и за растежа на промишлените продажби до август с.г. дават основание да се приеме, че икономическият растеж ще надвиши прогнозните 4.5%, като принос за растежа ще имат индустрията и услугите. Поради неблагоприятните климатични условия през втората половина на 2000 г. в селското стопанство ще има спад на добавената стойност. Положителните темпове на растеж на брутната продукция и на добавената стойност за промишлеността се дължат както на подобрената външна конюнктура, така и на повишаване на конкурентноспособността, най-вече в резултат на реструктуриране след приватизация. Положително явление в промишлеността е изграждането на нов тип поведение на фирмите – те са вече достатъчно гъвкави, за да се възползват от положителните шокове и да реагират адекватно на отрицателните шокове.

■ На основата на развитието на платежния баланс през осемте месеца на 2000 г. и очакванията за стабилизиране на еврото и на цените на суровия петрол в близко бъдеще може да се направи извода, че не се очертават съществени проблеми с устойчивостта на платежния баланс в средносрочен план. Износът расте, гвижен както от традиционни стоки като метали и химически продукти, така и от нови продукти, предимно в трудоемки отрасли (облекла, мебели). В по-общ план тезата за устойчивостта на платежния баланс се подкрепя и от общата макроикономическа картина в страната, очакванията за устойчиви темпове на растеж, за нарастващ приток на преки чуждестранни инвестиции, както и от стабилност на банковата система.

■ Гъвкавото управление и строгият контрол върху бюджетните финанси, в съответствие с конкретното развитие на макроикономическите показатели, се реализира чрез поддържане на излишъци по републиканския бюджет в течение на годината.

Строгата фискална политика съдейства за устойчивостта на платежния баланс в условията на значителен отрицателен външен шок, какъвто е повишаването на цените на горивата.

■ В условията на фиксиран курс на лева към еврото и свободно движение на финансови ресурси в средносрочен план лихвените равнища у нас и в еврозоната трябва да се изравнят, като диференциацията на лихвите по кредити ще се дължи на качеството на кредитополучателите. Банковата система разполага със свободни ресурси, които при определени условия (най-вече при наличие на добре аргументирани проекти) могат да се превърнат в кредити за реалния сектор за ускоряване на икономическата активност. През 2000 г. ограниченията пред вътрешния кредит не създават пречка за икономическия растеж.

■ Средногодишната инфлация ще достигне 10% поради увеличаване на ликвидността в икономиката.

■ Структурната реформа е в пълен ход с положителни и отрицателни ефекти. Равнището на конкуренция в страната се повишава и оказва натиск върху бизнеса за подобряване на конкурентноспособността – фактор с изключително значение за жизнеспособността на икономиката като цяло. Равнището на безработица временно се повиши.

■ Пазарът на труда се характеризира с висока интензивност на потоците и високото равнище на безработица е свързано с бързото нарастване на производителността на труда във фирмите от частния и от държавния сектор. Общикономическият ефект е положителен, защото това съдейства за повишаване на конкурентноспособността и жизнеността на икономиката като цяло. Отрицателният ефект от повишаване на равнището на безработица може да се компенсира частично чрез активните мерки на правителството за повишаване на квалификацията и преквалификация на безработните, както и за откриване на нови работни места. До края на годината не се очакват промени в равнището на безработица – 16.2% по дефиницията на Международната организация на труда. □

Съдържание

Увод	1
Световната икономика през 2000 г. – кратък обзор на основните тенденции	3
Ускоряване на икономическия растеж през 2000 г.	7
Динамика на БВП	7
Развитие на промишлеността	11
Външна търговия и платежен баланс	17
Публични финанси	22
Парични агрегати	28
Инфлация	35
Преструктуриране на икономиката	42
Задълбочаване на конкуренцията	42
Приватизация.....	44
Преструктуриране и приватизация на естествените монополи.....	46
Свободно движение на цени и стоки.....	49
Ограничаване на държавните помощи.....	52
Предпазване от неконкурентно поведение.....	54
Банков сектор	56
Пазар на труда	62
Безработицата – социалната цена на структурните промени.....	62
Производителност на труда и заплати	73
Икономиката на България до края на 2000 г.	82